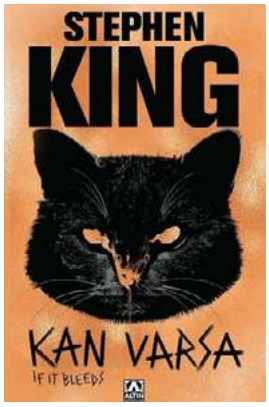
gazete duvar
kitaP.

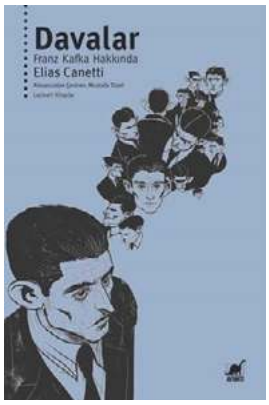

Kayıp Adalet
İletişim
Yayınları'ndan...

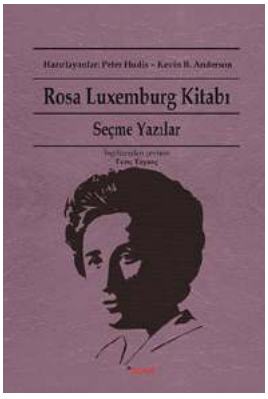
SAYI: 165
YIL: 4

Kan Varsa:
Haber de vardır
S: 16

Elias Canetti'nin
gözünden Kafka
S: 22

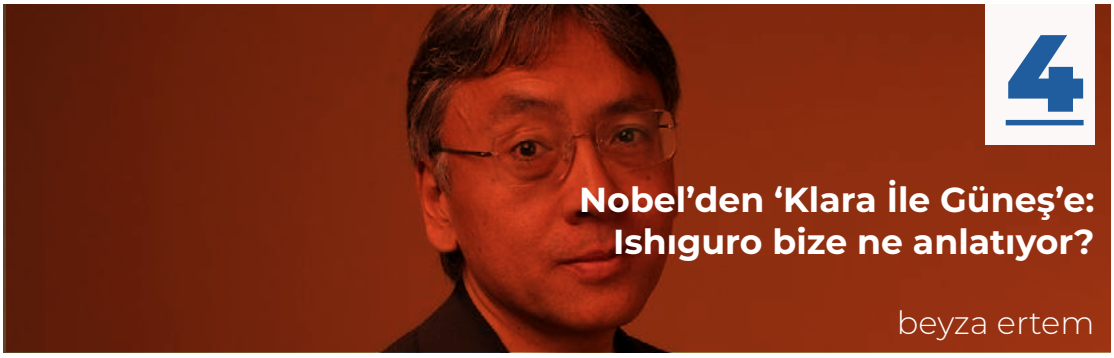

Rosa Luxemburg
150 yaşında!
S: 49

KAZUO ISHIGURO

gazeteduvar.com.tr

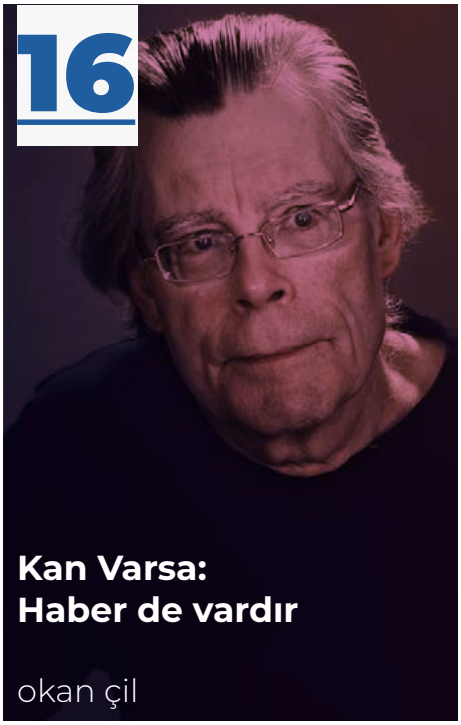
KAZUO ISHIGURO

4

Nobel'den 'Klara İle Güneş'e: Ishıguro bize ne anlatıyor?

beyza ertem

16

Kan Varsa: Haber de vardır

okan çil

22

Canetti'nin Kafka'sı ve Kafka'sız yol alma uğraşı

ali bulunmaz

28

Belirsiz Bir Ânın Kıyısında: Düşsel bir sonsuzluk arayışı

pınar üretmen

37

Murat Gülsoy: Yazdıklarımı türlere göre ayrı yerlere koymuyorum

soner sert

49

Rosa Luxemburg'un güncelliği

sevil kurdoğlu

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anıl Mert Özsoy

Grafik Tasarım
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar
Okan Çil, Beyza Ertem, Ali Bulunmaz, Ezgi Sivrikaya, Soner Sert, Sevil Kurdoğlu, Pınar Üretmen

Yönetim Yeri:
Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

gazete duvar
kitaP.

Sayı: 165
Haziran 2021

Merhaba,

Bu hafta kapağımıza Kazuo Ishiguro'yu taşıdık. Ishiguro, Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandıktan sonra yayımlanan ilk romanı 'Klara ile Güneş'te, yeni teknolojilerin etkisiyle köklü değişimler geçirmiş bir toplumda yaşanan, sevgi, umut ve fedakârlığa dair unutulmaz bir hikâye anlatıyor. Beyza Ertem'den kapsamlı bir inceleme ile romanı ele aldık.

Elias Canetti'nin 'Davalar' kitabı, Mustafa Tüzel çevirisiyle Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlandı. Kitap okurla, Canetti'nin notlarını ve Kafka'yla ilgili fikirlerini buluşturuyor. Ali Bulunmaz inceledi.

Stephen King'in yeni kitabı 'Kan Varsa', Altın Kitaplar tarafından yayımlandı. Gökçe Yavaş çevirisiyle raflarda yerini alan kitap, King'in diğer kitaplarını aratmayacak ölçüde gerilim dolu. Okan Çil yazdı.

Murat Gülsoy'un kitabı 'Belirsiz Bir Ânın Kıyısında', Can Yayınları tarafından yayımlandı. Gülsoy, öyküleriyle bellek, zaman, ölüm, gerçeklik temalarını rüyaların alanına taşıyor. Pınar Üretmen kitabı ele alırken; Gülsoy, Soner Sert'in sorularını yanıtladı.

Dünya sosyalist hareketinin önemli teorisyenlerinden Rosa Luxemburg'un sosyalistler için bugün de önem taşıyan siyasal sorunlar konusundaki yazılarını içeren derleme kitapları
'Devrimin Güncelliği Lenin'le Tartışmalar Örgütlenme ve Demokrasi' ve 'Toplumsal Reform ya da Devrim Kitle Grevi, Parti ve Sendikalar Teori ve Pratik' Dipnot Yayınları tarafından yayımlandı. Sevil Kurdoğlu yazdı.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar…

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
ZÜLFÜ LİVANELİ...
İnsanlığın utancıdır bu!

Nobel’den ‘Klara İle Güneş’e: Ishıguro bize ne anlatıyor?

Kazuo Ishiguro, gelecek kaygısı, çevre sorunları, makineleşmenin sonuçları gibi meseleleri metnine yerleştirirken bunlardan hiçbirini öncelemiyor. Hepsini ayrıntılara, diyaloglara, nesnelere gizliyor.

beyza ertem

> İsveç Akademisi'ne göre, Ishiguro'nun romanları büyük bir duygusal güce sahip. Ve yazar bu romanlarda, insanın dünyayla bir bağlantısı olduğu yanılsamasının altında yatan dipsiz uçurumu açığa çıkarıyor.

Klara İle Güneş, Kazuo Ishiguro, Çev: Lale Akalın, 264 syf., Yapı Kredi Yayınları, 2021.

Geleceği düşlemek ve öngörmeye çalışmak, gündelik hayatımızın bir parçası sayılabilir artık. Bilim kurgu türünde yazılmış metinlerin, sinema filmlerinin, bilim ve teknik alanında bildiğimiz/duyduğumuz ve hatta "haberimizin dahi olmadığına" inandığımız gelişmelerin tesiriyle hepimizin geleceğe bakışı değişti. Bir süredir, önceleri uzak gelecekte gerçekleşeceğine inandığımız birçok şeyin, yakın gelecekte dünyayı şekillendireceğine inanıyoruz. Elbette bu bekleyişin temelinde bir korku ve endişe hâli de var. Çünkü her şey insanı ilgilendiriyor, insanı hedef alıyor ve bazen de insan türünün devamlılığını tehdit ediyor. Yalnızca bilim ve teknik alanındaki gelişmelerin değil, aynı zamanda kapitalist sistemin ve makineleşen toplumun da bu tehlikede payı olduğunu biliyoruz. Bütün bu unsurların edebiyattaki tezahürlerine baktığımızda, genellikle iki tür yazar kimliği çıkıyor karşımıza: Ya yapay bir dünyaya dayanan ütopik/distopik anlatılar meydana getirmeyi tercih ediyor yazarlar ya da düzen değişimine dayalı -daha "gerçekçi", daha bugüne benzer- alternatif dünyalar yaratıyorlar. Fakat bazı yazarlar var ki, onlar her iki tarafa da eğilimli. Değişen dünyayı bütünsel bir bakışla, kapsayıcı bir şekilde ele almaya çabalıyorlar. Kazuo Ishiguro, onlardan biri.

Ishiguro'yu 2017 Nobel Edebiyat Ödülü'nün sahibi olduktan sonra çok daha iyi bilir olduğumuz aşikâr. Yine ödülle birlikte onu öne çıkaran bir hadisenin de, yazarın 'Beni Asla Bırakma' adlı romanından uyarlanan filmin oldukça popüler hâle gelmesi olduğunu söyleyebilirim. 1981 yılından beri yalnızca yazarlık yapan Ishiguro'nun biyografisinden ve başarılarından uzun uzadıya bahsedecek değilim; fakat onu Nobel'le ödüllendiren jürinin belirttiği ödül gerekçesini, bu yazının muhtevasıyla da oldukça uyumlu oldu-

Ishiguro'nun Nobel Edebiyat Ödülü'nden sonra yayımlanan ilk romanı 'Klara ile Güneş', insan ruhunu ve duygu durumlarını ciddi bir sorgulamaya tabi tutan kurgusuyla hem bu geleneğin hem de yazarın 'Beni Asla Bırakma' ve 'Gömülü Dev'de yakaladığı tematik birliğin devamı niteliğinde.

ğu için hatırlatmak isterim: İsveç Akademisi'ne göre, Ishiguro'nun romanları büyük bir duygusal güce sahip. Ve yazar bu romanlarda, insanın dünyayla bir bağlantısı olduğu yanılsamasının altında yatan dipsiz uçurumu açığa çıkarıyor.[1] Ishiguro'nun Nobel Edebiyat Ödülü'nden sonra yayımlanan ilk romanı ve bu yazının da yazılma sebebi 'Klara ile Güneş', insan ruhunu ve duygu durumlarını ciddi bir sorgulamaya tabi tutan kurgusuyla hem bu geleneğin hem de yazarın 'Beni Asla Bırakma' ve 'Gömülü Dev'de yakaladığı tematik birliğin devamı niteliğinde.

Yapı Kredi Yayınları'ndan Lâle Akalın'ın aşina olduğumuz o özenli çevirisiyle çıkan 'Klara ile Güneş', ilk bakışta fedakârlığa dayanan bir arkadaşlık öyküsü yahut bir anne-çocuk hikâyesi olarak görülebilir.[2] Oysa sayfalar ilerledikçe Ishiguro'nun kafa yorduğu meselelerin bir kitabının daha özünü oluşturduğunu anlıyoruz. Ishiguro, tek bir "büyük" meseleye odaklanmayan yazarlardan. Bunların ne kadarının fark edileceğiyle de pek ilgilendiğini söyleyemem. Ana kurgunun fonunda farklı farklı sorunsallar bekliyor okuru. Ishiguro, gelecek kaygısı, çevre sorunları, makineleşmenin sonuçları, bireyin günden güne yalnızlaşması gibi meseleleri metnine yerleştirirken, bunlardan hiçbirini öncelemiyor. Hepsini ayrıntılara, diyaloglara, nesnelere gizliyor. Kast sisteminin varlığını ve nasıl işlediğini, insanların giydiği kıyafetlerin onları ele vermesi üzerinden anlatıyor örneğin. Yahut makinelerin toplum için tehdit olarak algılandığını, bir yapay zekâya tiyatro bileti satılmasını istemeyen bir insan üzerinden aktarıyor.

1- https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2017/summary/

2- Romandan yapılan tüm alıntılar için: Kazuo Ishiguro, Klara ile Güneş, Çev. Lâle Akalın, Yapı Kredi Yayınları, 1. baskı, Mayıs 2021. Bununla birlikte, yazı boyunca erişim linki verilen tüm çevrimiçi kaynakların son erişim tarihi 30.05.2021'dir.

> Yapı Kredi Yayınları'ndan Lâle Akalın'ın aşina olduğumuz o özenli çevirisiyle çıkan 'Klara ile Güneş', ilk bakışta fedakârlığa dayanan bir arkadaşlık öyküsü yahut bir anne-çocuk hikâyesi olarak görülebilir.

Akıştaki hikâye devam ederken, kitaptan neyi ne kadar alacağı ve hangi problemi daha çok önemseyeceği, tamamen okurun elinde.

İNSANLAR VE İNSANIMSILAR TOPLUMU

2008'de Paris Review dergisine verdiği röportajda,[3] aynı romanı üç defa yazdığını (ilk üç romanını kastediyor); 2015 yılında The Guardian'da çıkan bir yazıda ise aynı kitabı defalarca yazma eğiliminde olduğunu söylemişti Ishiguro. Bunu bir tür "dirty secret" olarak tanımlamıştı.[4] Elbette benzer temaları işlediğinden söz ediyor. Onun değerlendirmesiyle 'Klara ile Güneş'i ilişkilendirebileceğimiz kitaplarına baktığımızda ise ortaya şöyle bir tablo çıkıyor: Ishiguro daha önce 'Beni Asla Bırakma'da klonlanmayı ele aldı ve klonların yaşamlarının "gerçek" insanların yaşamından hiç de farklı olmadığı mesajını verdi. Her klon günü geldiğinde "tamamlanıyor"du, tıpkı insan yaşamının nihayete ermesi gibi. 'Gömülü Dev'de toplumsal bellek ve unutuş temaları üzerinden yine insanı ve toplumu didik didik etti; kitap fantastik nitelikleriyle öne çıksa da aslında yine 'Beni Asla Bırakma'da olduğu gibi distopik bir görünüme sahipti. Bunlarla birlikte, Ishiguro, 'Günden Kalanlar'da bir uşağı, 'Beni Asla Bırakma'da bir klonu başkişi olarak kullandı. Tabakalaşmayı da, eşitsizliği/ayrımcılığı da, insan olmanın trajikliğini de ele aldı. 'Klara ile Güneş', yine farklı bir başkişiye sahip. Aynı zamanda romanın anlatıcısı konumunda da yer alan Klara, bir yapay arkadaş. Romandaki birçok "YA"dan biri, fakat hepsinden farklı özellikleri var. (Orijinalinde "AF" şeklinde gördüğümüz ve açılımı "Artificial Friend" olan bu ifade, Türkçeye "YA" -Yapay Arkadaş- olarak

3- https://www.theparisreview.org/interviews/5829/the-art-of-fiction-no-196-kazuo-ishiguro
4- https://www.theguardian.com/books/booksblog/2015/jan/27/kazuo-ishiguro-reading-group

Ishiguro, tek bir "büyük" meseleye odaklanmayan yazarlardan... Ana kurgunun fonunda farklı farklı sorunsallar bekliyor okuru.

çevrilmiş.) Klara, üstün gözlem yeteneğiyle öne çıkıyor. Romanın ilk sayfalarında, sergilendiği mağazada bir çocuğun kendisini yapay arkadaş olarak edinmesini, "hiçbir zaman yoksunluk çekmeyecek kadar iyiliğe kavuşacağı" (s. 13) günü beklerken, ne kadar derin bir gözlemci olduğunu anlıyoruz. Romana adını veren öğelerden Güneş de daha en başta dahil oluyor hikâyeye. Klara, en çok Güneş'in hareketlerini takip ediyor çünkü gücünü ondan alıyor. En genel anlamda, hikâyenin, evin bir üyesi hâline gelen Klara ile hasta Josie'nin arkadaşlığı üzerine ilerlediğini ve Klara'nın Josie'yi kurtarmak için başvurduğu yolların Güneş'e çıktığını söyleyebilirim. Josie'nin annesi ile komşusu ve arkadaşı Rick de hikâyede önemli roller üstlenmekte.

National Public Radio'da kitapla ilgili çıkan bir yazıda, "Bu dayanılmaz" diye söze başlamış yazının sahibi.[5] Bu tanımlama ilgimi çekmekle birlikte, romanı dayanılmaz yapan elbette Klara ile Josie'nin arkadaşlık hikâyesi değil. Dayanılması güç olan, Ishiguro'nun insanı yüzleşmekten kaçtığı duygularla baş başa bırakması. Ölümü hatırlatmak/çağrıştırmak için türlü yollar bularak, insanın, varlığının "geçici" olduğunu derinden anlamasını sağlaması ve ona, ne kadar "yabancılaştığını" görebilsin diye kendisine dışarıdan bakma imkânı yaratması. Tam da bu nedenle "dışarıdan bir göz" olabilecek "farklı" anlatıcılar seçiyor Ishiguro. Klara, "tam olarak" insan değil, fakat insana çok çok uzak görünen bir robot da değil. Aksine, insanları gözlemledikçe onlara yaklaşan bir yapay arkadaş. Görevi bittiğinde yavaşça "solması" ise tıpkı 'Beni Asla Bırakma'daki klonların tamamlanmasına benziyor. Yazar, onun "yapay"lığını roman boyunca gördüklerini tasvir etmesi üzerinden hatırlatıyor bize. Klara, algıladığı her şeyi -gö-

5- https://www.npr.org/2021/03/03/972841445/klara-and-the-sun-is-a-masterpiece-about-life-love-and-mortality

> Ishiguro, gelecek kaygısı, çevre sorunları, makineleşmenin sonuçları, bireyin günden güne yalnızlaşması gibi meseleleri metnine yerleştirirken, bunlardan hiçbirini öncelemiyor. Hepsini ayrıntılara, diyaloglara, nesnelere gizliyor.

rüş ekranındaki- "bölmeler" aracılığıyla algılıyor, parçalı görüyor; bu da bazen görüntülerin birbirine karışmasına yahut bozulmasına sebep oluyor.

Klara'nın diğer "YA"lardan farklı olarak dış dünyaya oldukça ilgili olduğunu ve özellikle insan davranışlarını titizlikle gözlemlediğini, kendince çıkarımlar yaptığını görüyoruz. Bunun sebebi, bir gün "eşlikçi" olduğunda arkadaşlık ettiği çocuğa en iyi şekilde hizmet vermek. Gözlem yeteneğinin kuvvetini belli eden ilk cümleleri ise sahibini -Josie'yi- gördüğünde kuruyor Klara:

"Solgun ve zayıftı ve bize doğru ilerlerken, yürüyüşünün diğer gelip geçenlerinkine benzemediğini görebiliyordum. Tam olarak yavaş yürümüyordu ama attığı her adımdan sonra sanki hâlâ güvende mi ve acaba düşer mi diye kendini sağlama almaya çalışıyor gibiydi." (s. 16)

Ki, Josie'nin olmasa da annesinin Klara'yı tercih etmesindeki sebep de gözlem yeteneği oluyor. Onu satın almadan önce, Klara'dan, Josie'nin yürüyüşünü taklit etmesini istiyor Anne. İlerleyen sayfalarda ondan Josie gibi davranmasını istediğini de okuyoruz, hatta çok daha ileri giderek bir gün bizzat Josie'nin kendisi olmasını istediğini de. Bunu anlamlandırmak çok da zor değil. Klara'nın Josie hakkındaki ilk izlenimleri üzerine alıntıladığım cümlelerde hissettirildiği gibi, Josie hastadır. (Josie'nin Sal adında bir ablası olduğunu ve bir hastalık yüzünden yitirildiğini de öğreniyoruz zamanla.) Ishiguro, bu hastalığı açıkça anlatmaktansa yavaş yavaş, kademe kademe sezdiriyor. Önce Klara'nın gözlemleriyle, sonra Josie'nin Klara'ya söyledikleriyle:

Ishiguro'nun 'Klara ile Güneş'i ilişkilendirebileceğimiz kitaplarına baktığımızda ortaya şöyle bir tablo çıkıyor: Ishiguro daha önce 'Beni Asla Bırakma'da klonlanmayı ele aldı ve klonların yaşamlarının 'gerçek' insanların yaşamından hiç de farklı olmadığı mesajını verdi.

"(…) Ve ben büyürken birlikte bir sürü muhteşem şey yapacağız. Tek bir şey var, bazen şey… Belki de bazı günler çok iyi olmadığımdandır. Bilmiyorum. Ama sanki bir şeyler oluyor gibi. Ne olduğundan emin değilim. Kötü bir şey olduğunu bile bildiğim yok. Ama bazen her şey, neredeyse, şey yani, olağandışı oluyor." (s. 28)

HER ŞEY HÂLÂ KONTROLÜMÜZ ALTINDA MI?

Gelelim 'Klara ile Güneş'in meselelerine… Sanıyorum yazarın sınıfsal ayrımı ele alışından söz ederek başlamak gerek. Romanda Klara gibi arkadaşları satın alabilmek bile sınıfsal bir mesele. Josie ve komşusu Rick arasındaki en belirgin farklardan biri bu. Hatta Klara'yı gören Rick, Josie'ye, "bir yapay arkadaş almayacağını söylediğini" hatırlatıyor. Diğer yandan, romanda Josie gibi çocukların "yükseltildiği" söyleniyor. Rick gibilerinse kaderine bırakıldığı ve "önlerinin açılmadığı". Josie istediği üniversiteye gitme şansına sahipken Rick çok düşük bir oranda da olsa kendisi gibi çocukları da kabul eden bir üniversiteye girmek için annesiyle birlikte eski bir tanıdığa -tabiri caizse- yalvarmak zorundadır. Bu "yükseltilme" durumunu tam olarak açıklamıyor yazar. Hatta boşlukları doldurmaya çalışarak, Josie'nin ablası Sal'in başına bu nedenle bir şey gelmiş olabileceğini, Josie'nin de bu durumdan dolayı hastalandığını düşünüyoruz. Neredeyse bütün bildiğimiz, yükseltilmiş çocukların evlerinde bir tür uzaktan eğitim aldığı. Bu da ellerinden düşürmedikleri "uzundörtgenler" aracılığıyla gerçekleşiyor. Rick ve Josie arasındaki -yani aslında yükseltilmiş çocuklar ile yükseltilmemiş çocuklar arasındaki- ayrımın en belirgin olduğu sahnelerden biri, Anne'nin düzenlediği ve Josie'nin bile gönülsüzce katıldığı "etkileşim toplantısı"nda yaşanıyor. Birçok

> ‘Gömülü Dev’de toplumsal bellek ve unutuş temaları üzerinden yine insanı ve toplumu didik didik etti; kitap fantastik nitelikleriyle öne çıksa da aslında yine ‘Beni Asla Bırakma’da olduğu gibi distopik bir görünüme sahipti.

çocuğun ve ebeveynin bulunduğu bu toplantıya Josie’nin ısrarı üzerine geliyor Rick. En başında oraya ait olmadığını biliyor ve bunu dillendiriyor. Eve girdiği ânı şöyle aktarıyor Klara:

“Rick çimenlik tepecikte giydiklerini giymişti, normal kot pantolon ve kazak. Ama yetişkinler onu derhal fark ettiler.” (s. 62)

“Normal” kelimesi oldukça dikkat çekici. Öte yandan, Anne üzerinden de kıyafete değiniliyor romanda:

“Yetişkinler kadındı. Her ikisi de yüksek kademeli ofis çalışanı giysileri içindeydi.” (s. 18)

Ishiguro, sınıfsal ayrımın altını çizerken çocukların yeteneklerine değinmeyi ihmal etmemiş. “Yükseltilmemiş” Rick’in zeki bir çocuk olduğunu, kendi icatlarını yaptığını biliyoruz. Bununla birlikte, Rick’le ortak bir gelecek tasarlayan Josie’nin aslında etkileşim toplantısındakilere benzemekten içten içe korktuğunu da biliyoruz. Yazar soruyor: Birileri ilerlesin diye diğerleri kenara atılırsa ne olur? Sistemin adaletsizliği bir distopya mı yoksa zaten içinde bulunduğumuz sistem çoktan adaletsizleşti mi?

The Guardian’a ‘Klara ile Güneş’ hakkında konuşan Ishiguro’nun sözlerinden, zihninin yapay zekâdan türeyen bazı sorularla meşgul olduğunu anlamak mümkün. Bütün bu gelişmeler, eşitlik/adalet/demokrasi üzerinde etkili mi? Kapitalizmin doğası, kendi modelini kendisi değiştirmekte. Öyleyse, biz insanlar hâlâ bu şeylerin kontrolüne sahip miyiz?[6] Yazarın endişesine bağlı olarak romanda öne çıkan bir diğer mesele, makineleşen dünyada insanın konumunun

6- https://www.theguardian.com/books/2021/feb/20/kazuo-ishiguro-klara-and-the-sun-interview

Ishiguro, ‘Günden Kalanlar’da bir uşağı, ‘Beni Asla Bırakma’da bir klonu başkişi olarak kullandı. Tabakalaşmayı da, eşitsizliği/ayrımcılığı da, insan olmanın trajikliğini de ele aldı.

değişmesi durumu. Bunu hissettiren birkaç belirti var. Aralarında öne çıkanı, Klara’nın tiyatroya gireceğini zanneden ve “yüksek kademeli mavi bir elbise giymiş olan” bir kadının onun varlığından duyduğu rahatsızlığı dile getirmesi, “işlerini ellerinden alan”ların bir de tiyatro biletlerine talip olduğunu düşünmesi. Bir diğer belirti, Klara’nın -evden uzak- babasının “iş değişikliği” yaşamış olması. Üstelik kendisi kabul etmese de “faşist” olarak tanımlanabilecek bir grubun içinde yer alması. Makinelerin insanları yerlerinden etmesiyle toplumda farklı grupların ortaya çıktığını anlıyoruz böylece. Ayrıca, bir kesimin “YA”lardan hoşlanmadığı romanda açıkça belirtiliyor:

“Klara, şu anda YA’lar hakkında giderek büyüyen, yaygın bir kaygı var. İnsanlar sizin fazla zeki hale geldiğinizden söz ediyorlar. Korkuyorlar, çünkü içinizde neler olup bittiğini artık izleyemiyorlar.” (s. 253)

Bunlarla birlikte, Klara için de bir eskime/işe yaramama tehlikesinin varlığından söz edilebilir. Romanda B3 model “YA”ların mağazada yerini almasıyla Klara gibi B2 model “YA”lar daha kuytu köşelerde sergilenmeye başlıyor. Böylece makineleşmenin bir makine için bile tehdit oluşturabileceğini görüyoruz. Ishiguro, ne kadar hızlı tükettiğimizi, durmadan “yeni” olana ilgi duyduğumuzu vurgulamış.

GÜNEŞ HER ZAMAN BİZE ULAŞMANIN YOLUNU BULUR

Son olarak inançtan bahsedeceğim. Klara’nın Josie’yi “iyileştirme” yolundaki hikâyesi birçok yerde “umudun hikâyesi” olarak tanımlanmış. Bense, “inancın hikâyesi” olarak tanımlamayı tercih ederim; çünkü umut tek başına yeterli de-

> Ishiguro yalnızca etrafında dolaştığı temel meseleye hizmet edecek, onu besleyecek ayrıntılarla ilgileniyor.

ğildir, sizi harekete geçirecek daha kuvvetli duygulara ve -en mühimi- inançta istikrara sahip olmanız gerekir. Klara'nınki bir inanç hikâyesi. Performansı Güneş'ten aldığı enerjiye bağlı olan Klara, onu bir Tanrı gibi görüyor. Diyebiliriz ki: Güneş, "YA" evreninin Tanrısı. Daha önce mağazadan gözlem yaparken öldüğünü sandığı bir dilenciyi "canlandırdığına" inanıyor Güneş'in. Bu nedenle de Josie'ye iyi gelecek şeyin onda olduğu fikrine kapılıyor. Sırf Güneş'i rahatsız ettiğini düşündüğü için mağazada hava kirliliği yaratan "Cootings Makinesi"ni yok etmek istiyor. (Ishiguro çevre sorunlarına da değinmiş romanında. Bu hususta Klara'nın doğayla ilgili gözlemleri ilgi çekici.) Güneş'e ulaşmak içinse elinden geleni yapıyor. Ki, Klara eve ilk geldiği zamanlarda Josie'nin günlük durumuyla gökyüzünün durumu arasında bir bağ kurarak Güneş'e inancını belli ediyor:

"Josie iyi değilse gökyüzü onun kusmuğunun ya da soluk dışkısının rengini alabiliyor, hatta içinde çizgi çizgi kan bile bulunabiliyordu." (s. 51)

Tek başına gerçekleştiremeyeceği yolculuğu, Rick'in yardımıyla gerçekleştiriyor Klara. Sıra Güneş'le konuşmaya geldiğinde, onun insan türüne ne kadar yaklaştığını hissediyoruz. Dua eden bir insandan neredeyse hiçbir farkı yok Klara'nın. İsteğini dile getiriyor, bunun sebeplerini sıralıyor ve hatta teminat gösteriyor. Ishiguro, bir yapay zekânın, zihni bir "tabula rasa" iken insanı taklit ederek ne derece insanlaşabileceğini anlatırken daha önce 'Beni Asla Bırakma'da klonlar aracılığıyla gündeme getirdiği bir soruyu yeniden soruyor: Yapay zekâların bir ruhu var mı? Olacak mı? Evet, Klara'nın gösterdiği gelişim hakikaten kayda değer; fakat daha da mühimi, onun "duyguları" da taklit etmesi,

> Romanda, Klara'nın teknik özellikleri okurun onu daha iyi tanıması ve daha sağlam bir bilim kurgu yazmak adına uzunca anlatılabilirdi...

özümsemesi durumu. Öyle ki Güneş'e yalvaran Klara, çocuğunun ölmemesi için dua eden bir anne gibi şefkatli, dingin, merhamet dolu. Öte yandan, Klara ikinci kez Güneş'le konuşmaya gittiğinde, hazırladığı sözlerin tamamen mağazadaki gözlemlerine dayandığını görüyoruz. İlk konuşması Güneş'in dilenci adam ve köpeğine yardım ettiği inancına dayanırken, ikinci konuşması ise yine Güneş'in, birbirini seven iki insanın kavuşma ânında mutlu olduğu inancına dayanıyor:

"Güneş'in sevgililerin iyiliğini istediğini biliyorum, belki de birbirlerini bulmaları için onlara yardım bile ediyordur. O zaman, lütfen Josie ile Rick'i de düşün. Onlar henüz çok genç. Josie şimdi vefat edecek olursa, sonsuza kadar ayrılmış olacaklar. Dilenci Adam ile köpeğine yaptığını gördüğüm gibi, keşke Josie'ye de özel besininden verebilsen, o zaman Josie ile Rick de sevgi dolu resimlerinde diledikleri gibi beraberce yetişkinliğe adım atabilirler. Sevgilerinin Kahve Fincanı Hanım ile Yağmurluk Adam'ınki gibi güçlü ve uzun ömürlü olduğuna ben bizzat kefil olurum." (s. 235-236)

Burada şuna da kısaca değinmek isterim. Klara'nın, Güneş'le konuştuğu bölümde, "İltimasın arzu edilen bir şey olmadığını biliyorum" (s. 236) dediğine şahit oluyoruz. Bu cümle, yükseltilmiş çocuklar ve yükseltilmemiş çocuklar ayrımını ve Rick'in iyi bir üniversiteye gidebilmek için yetkili kişiden iltimas dilemek zorunda kaldığını işaret ediyor. Ki zaten, işleyen sistem gereği iltimasın hüküm sürdüğü, bazı insanların kayırılmasının "doğal" olduğu bir toplumda yaşanıyor her şey. Ishiguro'nun metinlerindeki yarı örtük göndermeler ne kadar da dikkate değer.

“Güneş her zaman bize ulaşmanın yolunu bulur.”

Yapay zekâlar gibi kurmacalar da icattır. Biz nasıl bir yapay zekâyla empati kurmaya çabalıyorsak yazar da okuruyla empati kurmaya çabalıyor. Onun vereceği tepkileri kestirmeye çalışarak bir evren yaratıyor. Fakat Ishiguro’nun kaleminde bu kolaycı çıkarıma ait olmayan bir şeyler var. Romanda, Klara’nın teknik özellikleri okurun onu daha iyi tanıması ve daha sağlam bir bilim kurgu yazmak adına uzunca anlatılabilirdi örneğin. Klara, basit düzeydeki bazı fiziksel unsurları algılamada zorluk çekerken insan duygularını daha rahat çözümlüyor, bir insan gibi yürümeye, dua etmeye kalkışabiliyor... Çünkü Ishiguro yalnızca etrafında dolaştığı temel meseleye hizmet edecek, onu besleyecek ayrıntılarla ilgileniyor. İklim değişikliğinden kaynaklanan çevre sorunlarının, ayrımcılığın, eşitsizliğin, ölümlülüğün orta yerinde duran Klara’nın hep çocuksu görünmesi ve saflığının bozulmaması da bundan…

“Güneş her zaman bize ulaşmanın yolunu bulur.”

Kan Varsa: Haber de vardır

Stephen King'in yeni kitabı 'Kan Varsa', Altın Kitaplar tarafından yayımlandı. Gökçe Yavaş çevirisiyle raflarda yerini alan kitap, King'in diğer kitaplarını aratmayacak ölçüde gerilim dolu.

okan çil

> Stephen King'in yeni kitabı 'Kan Varsa' geçtiğimiz günlerde raflardaki yerini aldı.

1947 yılında doğan Stephen King, yazdığı her kitapla kendini ve yeteneğini yeniden ispat eden bir yazar. Yazdığı korku dolu kitaplar kadar, üretkenliğiyle de adından çokça söz ettiren King'in yeni kitabı 'Kan Varsa' geçtiğimiz günlerde raflardaki yerini aldı. Gökçe Yavaş'ın çevirdiği, Altın Kitaplar etiketine sahip olan 'Kan Varsa', King'in diğer kitaplarını aratmayacak ölçüde gerilim dolu.

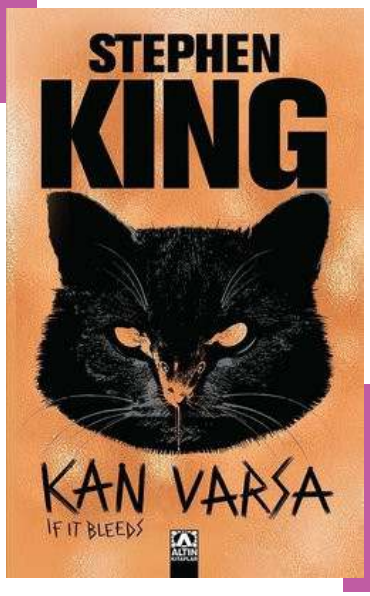
King'in kariyer sürecini ve edebiyata olan yaklaşımını anlattığı 'Yazma Sanatı' adlı kitabında, isminin korkuyla, gerilimle anılmasına dair söyledikleri hayli manidardır.

"Bana neden bu tarzda şeyleri yazmaya karar verdiğimi sorduklarında, sorunun verebileceğim herhangi bir cevaptan daha açıklayıcı olduğunu düşünürüm. Sorunun içinde, şekerlerin içindeki sakızımsı şey gibi, yazının yazarı değil de yazarın yazıyı kontrol ettiği varsayımı var. Ciddi ve kendini adamış bir yazar yazdıklarına, bir yatırımcının çeşitli stoklara en iyi dönüşü sağlayacağını düşündüklerini seçerek değer biçtiği gibi değer biçemez. Öyle olabilseydi basılan her roman çoksatar olurdu ve bir düzine kadar 'isim yapmış büyük yazar'a büyük paralar ödenmezdi (bu da yayıncıların pek hoşuna giderdi).

DÖRT UZUN ÖYKÜ

Dört uzun öyküden oluşan 'Kan Varsa'daki öyküler sırasıyla şu şekilde: "Bay Harrigan'ın Telefonu", "Chuck'ın Hayatı", "Kan Varsa" ve "Sıçan".

"Bay Harrigan'ın Telefonu" adlı öykü, küçük bir kasabada geçer. Kasabanın ileri gelenlerinden ve aynı zamanda en zengini olan Bay Harrigan,

Kan Varsa, Stephen King, Çevirmen: Gökçe Yavaş, 432 syf., Altın Kitaplar, 2021.

> Gökçe Yavaş'ın çevirdiği, Altın Kitaplar etiketine sahip olan 'Kan Varsa', King'in diğer kitaplarını aratmayacak ölçüde gerilim dolu...

kilisede görüp telaffuzundan etkilendiği Craig adlı dokuz yaşındaki çocuğun evine gelerek, onun haftanın belli saatlerinde kendisine kitap okumasını ister, bunun karşılığında da ona para ödeyeceğini söyler ve Craig eğer bahçe bakımı gibi ufak tefek işler de yapacak olursa, bunların parasını da ayrıca vereceğini belirtir. Craig küçük yaşta olmasına rağmen, babasının desteğiyle ve üniversite parasını biriktirmek için işi kabul eder, ama asıl istediği şey piyasaya ilk kez çıkmış olan iPhone'lardan bir tane almaktır.

Craig'in bu arzusu, Bay Harrigan'ın sürpriziyle gerçekleşince, Craig, onun da kendine bir telefon alması gerektiğini söyler. İlerleyen günlerde kitap okuma seansları devam ederken, Bay Harrigan vefat eder. Cenazesinde onu son kez görmek isteyen Craig'se gayriihtiyari olarak adamın telefonunu tabutuna koyar ve öykü böylelikle ivme kazanır: Craig dertleşmek maksadıyla ne zaman arayıp ona sesli mesaj bıraksa, toprağın üstünde tuhaf şeyler olmaya başlar.

"Chuck'ın Hayatı" adlı öyküde zaman kurgusu geriye doğru işlemektedir. Neredeyse bütün iletişim araçlarının çöktüğü bir atmosferle başlar her şey ve bu kıyametin nedeni her sayfada derinleşerek temellenmeye başlar.

Aslında her şey Chuck'la alakalıdır. Öyküdeki reklam panosunda yazan "39 HARİKA YIL! TEŞEKKÜRLER CHUCK!" cümlesi kabaca her şeyi özetler. Zaten King de "Chuck'ın Hayatı"nı bu cümle üzerine kurduğunu söyler. Pano yazısı ve yazının ardındaki hayat, tabiri caizse kıyamete atılan ilk adımdır.

"Söyleyebileceğim şu, her zaman, her birimizin -âlemin kral ve kraliçelerinden Waffle House'da bulaşık yıkayan adamlara ve otoyol motellerin-

> King'in aşina olduğumuz fantastik korku dünyasına yeni eklenen bu öykülerde iş yine dönüp dolaşıp insanların zaaflarına dayanır.

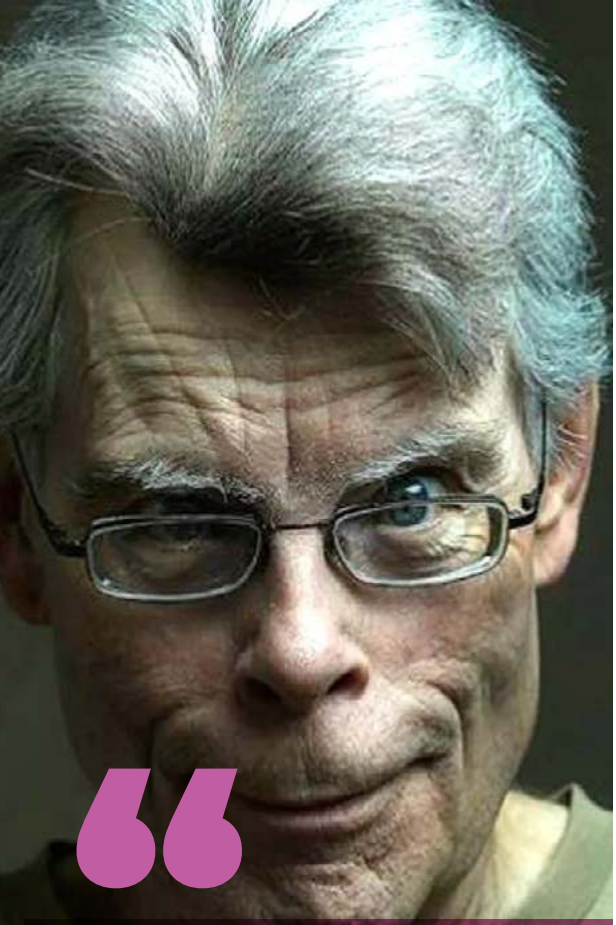
de çarşaf değiştiren kadınlara kadar- içimizde bütün dünyayı taşıdığımızı düşünmüşümdür," der King, bu öykü hakkında.

Kitaba ismini de veren bir diğer öykü "Kan Varsa", bir dedektiflik öyküsüdür aslında. Öykünün esas kahramanı Finders Dedektiflik Ajansı'na bağlı çalışan Holly Gibney adındaki biridir. Bilen bilir; Gibney, King'in birkaç kitabında daha yer verdiği bir karakterdir. Bay Mercedes'te küçük bir yan karakter olarak yaratılmasına rağmen onun etkisinden kurtulamayan King, Gibney'nin "ilk yalnız macerasını" bu öyküyle başlatır. Gibney'i giderek daha çok sevmeye başlayan King okurlarının, bir Gibney romanı beklentisi içinde olduklarını da söylemek gerek.

"Kan varsa haber de vardır!" sloganından yola çıkarak kurulan öyküyü yaklaşık on yıldır kafasında gezdiren King şunları söyler:

"Bazı televizyon muhabirlerinin, korkunç faciaların olay mahallinde her zaman tam vaktinde hazır bulunduğunu fark ettim: uçak kazaları, silahlı saldırılar, terörist saldırıları, ünlülerin ölümleri. Bu hikâyeler neredeyse her zaman yerel ve ulusal haberlerde yer alıyor. Bu işin içindeki herkes şu kuralı bilir: 'Kan varsa haber de vardır.' Hikâyeyi şimdiye dek yazmadım çünkü birisinin televizyon muhabiri kılığına girmiş, masumların kanıyla yaşayan doğaüstü varlığın izini yakalaması gerekiyordu. Bu kişinin kim olacağını bulamıyordum. Sonra 2018 kasım ayında bu sorunun cevabının en başından beri önümde olduğunu fark ettim: Tabii ki Holly Gibney."

Kitabın son öyküsü olan "Sıçan"daysa münzevi bir yazarın gerilim ve hırs dolu hikâyesine odaklanırız. Kısa öyküler yazarak ortalama bir

King kitaplarında olduğu gibi, bu kitabın da film/dizi haklarının çoktan satıldığını söylemek gerek...

kariyer inşa etmiş olan Drew Larson, çok uzun zamandır uğraşmasına rağmen bir roman yazmayı beceremememektedir. Bu his belli bir noktadan sonra öyle bir hal alır ki, Larson tası tarağı toplayıp orman içindeki bir kulübeye yerleşir ve burada sessiz sakin şekilde romanını yazıp geri dönmeyi hayal eder. Ancak işler pek da onun istediği şekilde ilerlemez.

Larson "yazar tıkanıklığı" yaşamaktadır. Yazdığı hiçbir şeyi beğenmez. O an karşısına bir sıçan çıkar ve sevdiği birinin ölümü karşılığında iyi bir şeyler yazmaya başlayabileceğini söyler. Goethe'nin 'Faust'unu da çağrıştıran bu uğursuz anlaşma, pek tabii bir dizi korkuyu da beraberinde getirirken, Drew'i iç çatışmalarıyla baş başa bırakır.

DÖRT PROJE

Kabaca değerlendirirsek; King'in aşina olduğumuz fantastik korku dünyasına yeni eklenen bu öykülerde iş yine dönüp dolaşıp insanların zaaflarına dayanır. Öykü karakterleri sadece "bilinmeze" karşı değil, aynı zamanda kendilerine de karşı mücadele ederler. Bu mücadele zaman zaman fiziksel bir gizem halini aldığı gibi, zaman zaman da içsel bir arayış şeklinde kendini belli eder. King her ikisini de ustaca harmanlayarak karşımıza çıkarken merak duygusunu hiç düşürmez.

Bu arada diğer King kitaplarında olduğu gibi, bu kitabın da film/dizi haklarının çoktan satıldığını söylemek gerek. Play Tuşu'nda yer alan habere göre dört öykü de dört farklı proje için çoktan seçildi: "Bay Harrigan'ın Telefonu", Ryan Murphy ve Blumhouse ortaklığıyla Netflix'te; "Kan Varsa" ise HBO tarafından "The Outsider"ın yeni sezon hikâyesinde karşımızda ola-

“İster geleneksek ister modern yazarsınız. İçine sıçtığım, isterseniz tersinden ya da boya kalemleriyle resim yaparak yazarsınız. Ama nasıl yazarsanız yazın, ne yazdığınızı ve ne kadar iyi yazdığınızı sorgulamanız gereken bir an gelecek.”

cak; “Chuck’ın Hayatı”, Darren Aronofsky’nin; “Sıçan” ise Ben Stiller imzasıyla çekilecek diye belirtiliyor.

Umarız yakın zamanda bunları izleme şansına da erişiriz. Son sözü yine ‘Yazma Sanatı’ına, yine King’e bırakalım:

“İster geleneksek ister modern yazarsınız. İçine sıçtığım, isterseniz tersinden ya da boya kalemleriyle resim yaparak yazarsınız. Ama nasıl yazarsanız yazın, ne yazdığınızı ve ne kadar iyi yazdığınızı sorgulamanız gereken bir an gelecek. Bence iyi bir hikâye ya da roman, o işin makul derecede okur dostu olduğundan emin hissetmiyorsanız, çalışma odanızın kapısından dışarı çıkmamalı... Canınızın istediği her lanet şeyi deneyin, ne kadar sıkıcılıkta ne kadar normal ya da acayip olursa olsun. İşe yarıyorsa ne âlâ. Yaramıyorsa atın gitsin. Sevdiyseniz bile atın. Sör Arthur Quiller-Couch bir keresinde, ‘Sevdiklerinizi öldürün,’ demiş. Haklıymış.”

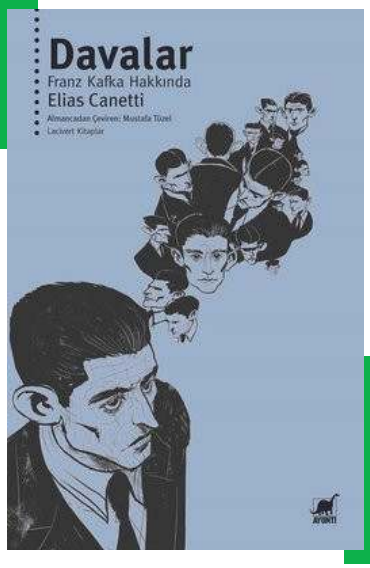
Canetti’nin Kafka’sı ve Kafka’sız yol alma uğraşı

Elias Canetti’nin ‘Davalar’ kitabı, Mustafa Tüzel çevirisiyle Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlandı. Kitap okurla, Canetti’nin notlarını ve Kafka’yla ilgili fikirlerini buluşturuyor.

ali bulunmaz

> Canetti Vakfı'nın görevlendirmesiyle Susanne Lüdemann'ın ve Kristian Wachinger'in yayına hazırladığı 'Davalar', Elias Canetti'nin notlarını ve Kafka'yla ilgili fikirlerini buluşturuyor okurla.

Davalar - Franz Kafka Hakkında, Elias Canetti, Çevirmen: Mustafa Tüzel, 384 syf., Ayrıntı Yayınları, 2021.

Franz Kafka, hakkında çok şey söylenen, yalan yanlış bilgilerin dolaşıma sunulduğu, hurafe ve efsaneler üretilen bir yazar.

Kafka, 3 Haziran 1924'te, bir sanatoryumda hayata veda ettikten sonra pek çok yazar ve araştırmacı, yakılmasını vasiyet ettiği elyazmalarının kitaplaşmasıyla birlikte yazar hakkında fikirler öne sürdü, çalışmalara imza attı ve biyografiler kaleme aldı. Dahası, eserlerini yorumlayanlar, buradan kendince bir Kafka portresi çıkardı.

Elias Canetti, hem notları hem de yorumlarıyla Kafka'ya dair söz söyleyen isimlerden biriydi. Canetti Vakfı'nın görevlendirmesiyle Susanne Lüdemann'ın ve Kristian Wachinger'in yayına hazırladığı 'Davalar', Elias Canetti'nin notlarını ve Kafka'yla ilgili fikirlerini buluşturuyor okurla.

KAFKA'NIN 'MASUM' VE 'ŞÜPHE UYANDIRMAYAN ŞÖHRETİ'

Canetti, 26 Haziran 1947'de kaleme aldığı notta, Kafka'yı şöyle tarif etmiş: "Kafka hakkında öğrendiğim her şey beni hem mutlu hem de huzursuz kılıyor. Tartışmasız üstünlüğü mutlu kılıyor beni; onda gerçekten edebiyatçı kibrinden eser yok, asla övünmüyor, övünmez o. Kendini küçük görüyor, küçük adımlarla yürüyor. Ayağını nereye bassa zeminin güvenilmezliğini hissediyor. O kimseyi taşımaz, onunla beraber olunduğu sürece bir hiçliği taşır. Bu yüzden edebiyatçıların yanıltma ve göz kamaştırma işlerinden kaçınıyor. Onların, çok iyi hissettiği pırıltısı, kendi sözcüklerinde ortadan kayboldu. Onunla küçük adımlar atılması gerekiyor ve mütevazı olunuyor. Yeni edebiyatta insanı böyle mütevazı kılanı yoktur. Her yaşamın cakasını bozuyor. Onu okumak insana iyi geliyor ama gurur vermiyor. Vaazlar, onlardan etkilenenleri gururlu kılar. Kafka vaazlardan kaçınıyor."

> Canetti, 26 Haziran 1947'de kaleme aldığı notta, Kafka'yı şöyle tarif etmiş: "Kafka hakkında öğrendiğim her şey beni hem mutlu hem de huzursuz kılıyor. Tartışmasız üstünlüğü mutlu kılıyor beni; onda gerçekten edebiyatçı kibrinden eser yok, asla övünmüyor, övünmez o. Kendini küçük görüyor, küçük adımlarla yürüyor.

Canetti'nin derinlemesine Kafka okumaları yaptığı şüphesiz. Öte yandan, ona dair yazılanları da dikkatle okumuş. Tüm bunları bir araya getirerek hem kitaplarına hem de yazarın söylemi ve kişiliğine ilişkin yorumlar, daha doğrusu çözümlemeler yapıyor Canetti: "Kafka besleyici değil ama yaratılmışların sürekli ümitsiz yanı var onda. Onun olamayacağı çok az yaratık vardır, yeter ki dışlanmış ya da tehdit edilmiş olsunlar. Onun duyumsadığı tehditte oyun yoktur. İnsanın, en zayıf kurbanlarından biriyle kendini eşit tuttuğunda hemen fark ettiği üstünlük, bir gıdım bile gizlice sızamaz ona. O kadar çok kurbandır ki kendisi, her şeyi daima yalnızca kurbanın gözüyle görür. Merhamet yoktur onda çünkü merhamet büyük ya da güçlü bir varlığın küçük, zayıf bir varlığı massetmesini gerektirir. Merhamet, güç ve massetmedir. Kafka'ysa zayıf olur ve genellikle görmeyi ya da bulmayı bile başaramadığı güçlünün tehdidini hisseder."

Canetti, büyüklüğünü ve eserlerinin tarihi önemini anlattığı Kafka'nın yalınlığına ve buradan filizlenen dehasına atıf yapıyor. Başka bir deyişle zayıflık anlatımıyla büyüyen ve geç de olsa değeri kavranan yazarlığını vurgularken onu, Proust ve Joyce'la karşılaştırıp üçlünün kişiselliğinin ağır bastığı eserlerinin yirminci yüzyıldaki öneminden bahsediyor. Ardından, Kafka'nın "masum" ve "şüphe uyandırmayan şöhreti" karşısında saygı duruşuna geçiyor.

Canetti'nin bahsettiği şöhret, Kafka'ya insana kendisini göründüğünden küçük gösterme olanağı sağlıyor. Yazar, bunu başarırken kendisini de tutkuyla ve ustalıkla küçültüyor. Canetti, bu yorumlarının peşi sıra bir saygı cümlesi daha kuruyor: "Ben çok ilkelim, Kafka'nın kuşkusu asla bana özgü değildi, onun ve kuşkusunun önünde tevazuyla boyun eğiyorum. Bende her

> Canetti'nin derinlemesine Kafka okumaları yaptığı şüphesiz. Öte yandan, ona dair yazılanları da dikkatle okumuş. Tüm bunları bir araya getirerek hem kitaplarına hem de yazarın söylemi ve kişiliğine ilişkin yorumlar, daha doğrusu çözümlemeler yapıyor Canetti.

şey büyümek istiyor, ölümden o kadar çok nefret ediyorum, yaşamı o kadar çok seviyorum."

VAR OLUŞ KAYGISI, YAŞAMA UĞRAŞI

'Davalar', üçlü sacayağı üzerine kurulu: Kafka'nın metinleri, mektupları ve ona dair yazılanların yorumları. Canetti, zaman zaman kendi yaşamıyla Kafka'nın hayatını karşılaştırırken bunlardan yararlanıyor. Kararsızlıklar, umutsuzluğun ardına gizlenmiş yaşama uğraşı ve ağır aksak akan günlük hayat, bu karşılaştırmadaki temel izlekler. Ardından bir sesleniş geliyor: "Kurtar beni, Kafka. Beni kurtarmak istemiyor musun? Ağırlığımı, şehvetimi, göbeğimi aşağılıyor musun? Flaubert de benim kadar ağır değil miydi, onun şehveti daha mı azdı? Nerede senin eserlerin, dediğini duyar gibi oluyorum. Ah, hiçbir yerde, hiçbir yerde. Lakin, onları hâlâ bulamaz mıyım? Ölmedim ben çünkü senin asla ulaşamadığın bir ateş, tutku ve özveriyle seviyorum (...) Benim için de bir buyruktur yazmak, tanıdığım yegâne buyruk. Benim davam ölümle, henüz bitmedi bu dava. Bu hesap sende erken kapandı. Ben senden daha uzun yaşadım ve daha fazla ölüyü taşıyorum. Senin gibi çileci olmama karşı çıkanlar onlardır. Kendim aç kalarak onları da gıdasız bırakamam. Hiç birinden daha uzun yaşamak istemedim ve böylece hepsi içimdeler. Hangi dili bulayım onlar için, henüz bir dilim yok. Ne ki görmezden gelemem onları, budur benim verimsizliğim."

Canetti için Kafka, hem yazdıkları hem de ailesiyle ve arkadaşlarıyla kurduğu ilişki bağlamında önemli. Onu salt metinleriyle değil, yapıp etmeleriyle de yorumlayan Canetti, Kafka'nın yaşam sancısını ya da var oluşa dair kaygısını hesaba katıyor. Yaşama geriliminin yazarı nasıl bir ruh hâline sürüklediğini anlamaya çalışıyor.

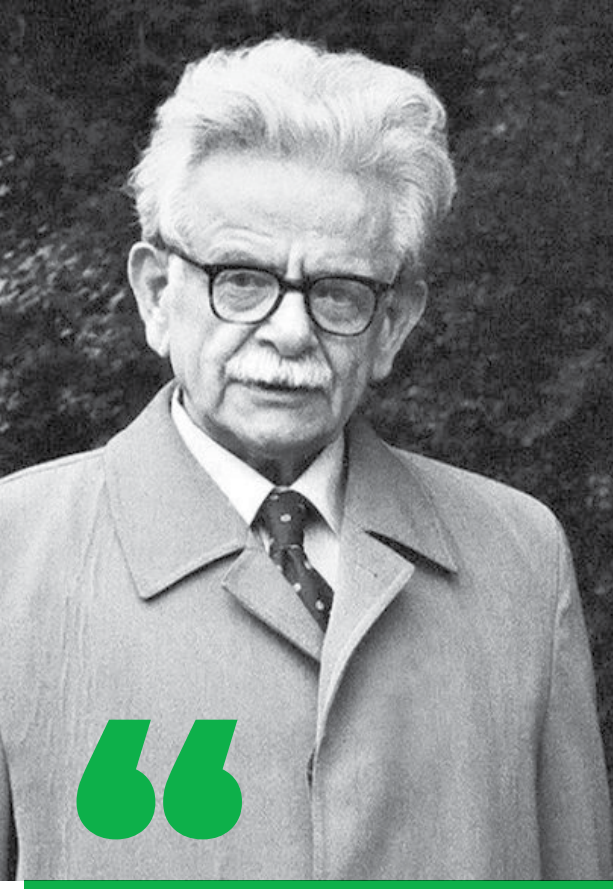
“Kafka besleyici değil ama yaratılmışların sürekli ümitsiz yanı var onda. Onun olamayacağı çok az yaratık vardır, yeter ki dışlanmış ya da tehdit edilmiş olsunlar. Onun duyumsadığı tehditte oyun yoktur.”

Dolayısıyla hayatın ağırlığının, Kafka’nın omuzlarına ve eserlerine bindirdiği yükün yanı sıra söylediklerinin ve söylemediklerinin etkisini kestirmeye çabalarken başka bir not daha düşüyor: “Babası, Kafka için her zaman iktidarın çok önemli bir cisimlenişiydi. Kafka onu asla açıktan, cepheden bir saldırıyla yenememişti. Benim içinse yalnızca birkaç yıllığına annemdi ve ben ondan kurtuldum. Kafka’nın babasının iktidarından kendini sakınabilmek için çok daha ince yöntemler geliştirmesi gerekiyordu, bu yüzden onun eseri her bakımdan daha incelmiş, daha bilmecemsi ve daha nettir. Buna karşılık benim tüm insanların düşmanı olan, daha korkunç ve daha vakur bir düşmanım var, bu yüzden ölüme karşı mücadelede de daha genel ve belki de daha yararlı sonuçlara ulaşmam gerekti.”

KAFKA’YA TARTIŞAN CANETTİ

Canetti, Kafka’nın suçun, adaletsizliğin, insanın küçülüşünün ve sevgisizliğin anlatıcısı olduğunu, bunun saygıyı ve hürmeti saf dışı bırakan bir sistemin ya da yaşam kavrayışının edebi eleştirisine dönüştüğünü, yazarın bu anlatımdan, ironiyi ve kara mizahı eksik etmediğini belirtiyor. Bunun da Kafka’yı sürünün dışında konumlandırdığını düşünüyor.

Canetti, tekrar tekrar yaptığı Kafka okumalarından sonra, kendi cümlelerinin yavan kaldığını not etmiş. Belli ki “bir mucize” dediği; “sakin, katı, sakıngan, acımasız, ürkek, yanılsamasız ve yaratıcı” Kafka, her defasında üzerinde önemli bir etki bırakmış Canetti’nin. Bundan hareketle roman karakterlerinin belagati ve bilgisiyle, satır aralarına yerleştirdiği geleceğe dair heyecanıyla beslediği inatçılığının Kafka’nın asıl yeteneği olduğunu söylüyor yazar. Bütün bunlarla birlikte suskunluğu, ilişkileri ve az sözle çok şey anlatma yeteneği, Canetti’ye göre Kafka’yı özgün kılıyor.

Canetti, büyüklüğünü ve eserlerinin tarihi önemini anlattığı Kafka'nın yalınlığına ve buradan filizlenen dehasına atıf yapıyor.

Canetti, bu özgünlüğü çözümlerken yazarın eserlerinden ve yaşamından kendisi için birtakım hisseler de çıkarıyor: "Kafka'nın en özgün yanı, edebiyatının gerçek tözü, güçten kaçınma yöntemidir -başka türlü tanımlamak zordur. Bu yöntem, küçüğe dönüşme yetisiyle el ele gider. Bu yüzden, onda sadece gücün beni uzun yıllar boyunca meşgul eden tüm veçhelerini bulmakla kalmıyorum; kendi başına bu bile ayrıntılı bir araştırmaya değer, onda kimsenin yapmadığı gibi geliştirdiği özel bir dönüşüm biçiminin peşine de düşebilirim…"

Canetti, not ve yazılarında hayranlığını belirttiği Kafka'yla tartışıyor aslında. Bu tek taraflı ya da gıyabi tartışmanın esprisi, Kafka üzerine zihnini son derece zorlayarak ve yazarın eserleri ile onlara dair kaleme alınan metinleri defalarca okuyup notlar tutma şeklinde açıklanabilir.

Öte yandan Canetti, yazarken hem Kafka'dan hem de ona ilişkin aldığı notlardan epey yararlanıyor; Lüdemann'ın deyişiyle kişisel ve tarihsel notları, "Canetti'nin çok yönlü yazma faaliyetinin öğretici bir görüntüsünü sunuyor." Üstelik Kafka okumaları, Canetti'nin hem yazma süreçlerinde hem de kendisini tanıma aşamasında, daha doğrusu benliğinin derinliklerine yaptığı yolculuklarda önemli rol oynuyor. Yine Lüdemann'ın ifadesiyle Canetti, "kamusal ve özel alanın zaman zaman iç içe geçmişliği" ile "edebî ve biyografik olanın ayrılmazlığını", okumaları sayesinde ayrıntılı biçimde öğrenirken Kafka'dan etkilenme endişesiyle şekillenen "eser verme mücadelesi" veriyor.

Lüdemann'ın deyişiyle "Kafka'dan çıkarak ve Kafka'nın dışına çıkarak yazabilme" gayretiyle hareket ediyor Canetti. 'Davalar' da bu azmin, bir iç tartışmanın ve yol alma kaygısının yansıması.

Belirsiz Bir Ânın Kıyısında: Düşsel bir sonsuzluk arayışı

Murat Gülsoy'un kitabı 'Belirsiz Bir Ânın Kıyısında', Can Yayınları tarafından yayımlandı. Gülsoy, öyküleriyle bellek, zaman, ölüm, gerçeklik temalarını rüyaların alanına taşıyor.

pınar üretmen

> Murat Gülsoy, romanlarının ana izleğini oluşturan bellek, zaman, ölüm, gerçeklik temalarının izini bu kez öykülerle sürüyor.

Belirsiz Bir Anın Kıyısında,
Murat Gülsoy, 264 syf.,
Can Yayınları, 2021.

Murat Gülsoy'un öykü kitabı 'Belirsiz Bir Ânın Kıyısında' 25 Mayıs'ta Can Yayınları etiketiyle yayımlandı. Gülsoy, on bir yıl aradan sonra tekrar öyküleriyle buluşturdu okurlarını. Romanlarının ana izleğini oluşturan bellek, zaman, ölüm, gerçeklik temalarının izini bu kez öykülerle sürüyor yazar. Son üç romanında belleğin katmanlarında, unutma-hatırlama dinamiklerinde, gerçek ile gerçeküstünün sınırlarında gezen Gülsoy, öyküleriyle bu temaları rüyaların alanına taşıyor ve eşsiz bir rüya estetiği inşa ediyor. Rüya zamanı ve rüya mantığıyla kurgulanmış tekinsizlik öyküleri bunlar.

Kitapta yedi öykü yer alıyor. Yedi öykünün her biri düşsel bir zeminde sonsuzluk arayışı olarak görülebilir. Bilindik anlatının sınırlarını aşıyor öyküler ve sonsuzca büyüyen bir zaman diliminde, bir mekânda, bir zihinde, bir sanrıda, bir öykünün içinde sıkışıp kalan öykü kahramanlarıyla karşılaşıyoruz. Günlük hayatın dar açılı bakışıyla absürt, gerçeküstü, ürkütücü hatta tekinsizliğin kol gezdiği öyküler gibi gelse de rüya zamanının imkânlarıyla ele aldığımızda gerçekliği yıkan değil yeniden inşa eden anlatılara tanık oluyoruz. Kesinliğin yerini olasılıkların aldığı öyküler.

BİLİMSEL DÜŞ ÖYKÜLERİ

Murat Gülsoy, her şeyi anlatmak yerine sezgiye ve yaratıcı okurun zihinsel kurgusuna alan açtığı, yalın ve akıcı bir dile sahip ve önemli ölçüde bilimsel, metinlerarası göndermelerin yer alığı öyküler kaleme almış. Bilimsel detayların peşi sıra gidecek okurlar için ufak ipuçları yer alıyor öykülerde ancak sadece kurmaca anlatı olarak okumak isteyenler için metnin akıcılığı bozulmuyor. Yapay zekâ, algısal zaman, kuantum bilgisayarı, temporal lob epilepsisi ya da paranoit

Murat Gülsoy, her şeyi anlatmak yerine sezgiye ve yaratıcı okurun zihinsel kurgusuna alan açtığı, yalın ve akıcı bir dile sahip ve önemli ölçüde bilimsel, metinlerarası göndermelerin yer alığı öyküler kaleme almış.

şizofreninin detaylarını bilmeden de öyküler bütünlüklü ve anlamlı yani.

Aslında her öyküyü nörolojik ve bilimsel bir gerçekliğin anlatımı olarak da ele alabiliriz. Beynin nasıl çalıştığı, algı, görmenin optik kuralları, mantıksal düşünmeyi ya da hatırlamayı sağlayan beyin bölgeleri, yapay zekâ gibi çok kompleks ve teknik meselelerin ana zemini oluşturduğu ancak okurken bunlara hiç takılmadan akıp giden hikâyeye odaklandığımız bir anlatı tarzı inşa etmiş Gülsoy. Bu açıdan Borgess'in ve Cortazar'ın öykü evrenini hatırlattı bana. Mesela İlk öykü "Sınav Sabahı", hayati tehlike içeren anlarda dikkatin yoğunlaşması nedeniyle zamanın yavaş aktığı algısı üzerine kurulu. Ana öykü karakteri Ömer, müfettişlik sınavına girmek üzere evden çıkar ancak yolda bir kaza geçirir. Kaza sonrası sınava yetişmek telaşıyla Ömer'in taksiden çıkarak şehre doğru yürümeye başladığını ancak karşısına çıkan mahallenin gerçek dünyadan ziyade bir düş ülkeye benzediğini görürüz. Burada her şey tekinsizdir. Aniden beliren yılanlar, zar olmadan oynanan tavla, karga, hüzünlü ve yalnız bir çocuk, boş bir şekilde Ömer'i bekleyen evler… Bu gezinti, Ömer'in kaza ile ambulansın gelmesi arasındaki süreye sıkıştırdığı, sonsuzca genişleyen bir zamanın kıyısıdır. Aslında bu konu bilimin de uzun süredir uğraştığı bir mesele. Ölüme yakın travmatik bir deneyim yaşayanlar, her şeyin ağır çekim yaşandığını, görüntülerin adeta bir film şeridi gibi geçtiğini tarif etmektedir. Nörobilimsel çalışmalar hayati tehlike anlarında dikkatin yoğunlaşması nedeniyle zamanın yavaşlamış gibi hissedildiğini ancak aslında bunun sadece algısal bir değişiklik olduğunu göstermiştir. Aynı şekilde ölümcül bir deneyim yaşayan zihin kendini korumak amacıyla halüsinasyonlar görür. Savaş meydanlarında ilahiler duyan ya da kaza

> Bilimsel detayların peşi sıra gidecek okurlar için ufak ipuçları yer alıyor öykülerde ancak sadece kurmaca anlatı olarak okumak isteyenler için metnin akıcılığı bozulmuyor.

anında ışıklar içinde tünelden geçen, mistik deneyim yaşayan kişilerin anlattıkları bu sanrılardır aslında. Gerçek hayatta yaşananlar öykülerden daha gerçeküstü olabilir bazen.

Her bölümün girişinde yer alan ve bir anlamda öykünün açıklaması sayılabilecek sayfa, öykünün ana meselesine ışık tutuyor. Hikâyeler günlük hayatın içinden, bize çok tanıdık gelen kahramanlar, mekanlar ve olay örgüsüyle başlıyor. Müfettişlik sınavına girecek bir adam, üniversitede beğendiği kızın peşi sıra giden bir genç, stajyer olarak işe başlayan bir genç kız ya da fobisi olan bir adamın mecbur kaldığı uçak yolculuğu. Ancak sıradan başlayan anlatı, zamanda ya da mekânda bir kırılmayla sıra dışılığa, tekinsizliğe, adeta alacakaranlık kuşağına doğru sapıyor, bir anlamda yoldan çıkıyor. Freud'un tekinsizlik olarak açıkladığı -ki öykülerden birinin adı da buradan geliyor- aşina olduğumuz, bildiğimiz dünyanın karşımıza tamamen yabancılaşmış olarak çıkma hissi her öyküdeki temel duyguyu inşa ediyor. Ancak fantastik anlatılardan ayrılan bir bilimsel bakış mevcut. Öykülerdeki detaylara baktığımızda fiziksel, optik, nörolojik ya da psikiyatrik bilimsel verilerle uyumlu bir evrene girdiğimizi fark ediyoruz. Bu açıdan kitapta yer alan yedi öykü için bilim kurgu-rüya öyküleri de diyebiliriz.

BİR RÜYA ESTETİĞİ

Uyku, hayatımızın büyük bir kısmını kaplamasına rağmen hâlâ bilinmezliklerle dolu bir alandır. Freud rüyaları bilinç dışına giden kral yolu olarak görür ve psikanalizin en önemli verileri rüyalardan elde edilir. Çünkü burası bilinç dışının gizli kalmış, bastırılmış arzularının su yüzüne çıktığı alandır. Nörobilimsel çalışmalar göstermiştir ki, uyku sırasında eleştirel düşün-

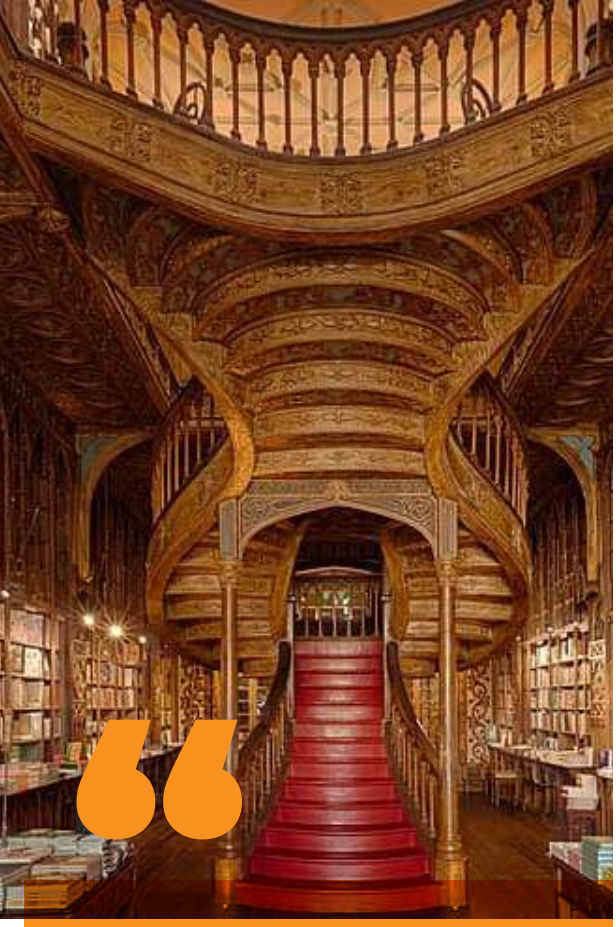
“

Her öyküyü nörolojik ve bilimsel bir gerçekliğin anlatımı olarak da ele alabiliriz. Beynin nasıl çalıştığı, algı, görmenin optik kuralları, mantıksal düşünmeyi ya da hatırlamayı sağlayan beyin bölgeleri, yapay zekâ gibi çok kompleks ve teknik meselelerin ana zemini oluşturduğu ancak okurken bunlara hiç takılmadan akıp giden hikâyeye odaklandığımız bir anlatı tarzı inşa etmiş Gülsoy.

meye yönelik beyin bölgelerinin devre dışı kalması nedeniyle rüyalarda mantıksal yapı askıya alınır. Bu nedenle yaşadığımız dünyanın alışıldık fiziksel kaidelerine uymaz rüyalar ama gene de bir kaosun, tekinsizliğin içine düşmeyiz. Zaman kendi düzenindedir mesela, önce-sonra ilişkisi bozulur. Sonra olacak şeylerin yani geleceğin bilgisine sahip olabildiğimiz gibi tüm zamansal süreci yukarıdan kuş bakışı da izleyebiliriz. Kişiler de iç içe geçebilir, eski sevgilimiz babamız olarak karşımıza çıkabilir mesela ve biz bunu kolayca kabulleniriz. Velhasıl düşlerin kendine ait içsel bir gerçekliği vardır, yaşadığımız dünyanın kurallarını alt üst eden, zaman ve mekân kaidelerini aşan bir coğrafyadır burası. Ne gerçek ne tam anlamıyla gerçek dışıdır. Freud’un ifade ettiği gibi rüya sırasında sık sık ortaya çıkan “bu yalnızca bir rüya” düşüncesi, rüyayı normal günlük mantık sınırlarına çekmek, rasyonel hale getirmek için değildir. Bunu sık sık düşünürüz çünkü mantığımızı aşan bu absürt gerçeklikte devam edebilmek için rüya olduğunu bilmeye ihtiyaç duyarız. Bu nedenle rüya zamanı ve rüya mantığı adı verilen özel bir alandan bahsedebiliriz.

ANESTEZİ

İşte Murat Gülsoy ‘Belirsiz Bir Ânın Kıyısında’ yer alan öykülerle böyle bir rüya estetiği inşa ediyor. Rüyaların kendine ait ancak gerçek dünya için oldukça tuhaf ve mantık dışı gelebilecek yapısını en rahat izleyebileceğimiz “Anestezi” isimli altıncı öyküsüyle bu konuyu derinleştirebiliriz. Öykü, Selim’in bel fıtığı ameliyatı için anestezi alması ve gözlerini hastane odasında açmasıyla başlar. Selim uyanır uyanmaz duvardaki tabloya takılır bakışları, o resim sanki daha önce yoktur ve resmin orada olması çok önemli bir meseledir, adeta gerçekliğin var

Her bölümün girişinde yer alan ve bir anlamda öykünün açıklaması sayılabilecek sayfa, öykünün ana meselesine ışık tutuyor.

olup olmadığının kanıtıdır. Tam burada durarak rüyalarla ilgili en etkileyici filmlerden biri olan "Inception"da yer alan 'gerçek ile rüyayı ayırmada seçilmiş bir nesnenin önemi' meselesini hatırlayabiliriz. Evet eşyalar çoğu zaman dışsal dünyaya dair bir referans noktasıdır. Selim'in ağrısı olmasa da kendisini bir tuhaf hissetmektedir. Zaman duygusunda bir farklılık vardır, rüyada yaşıyor gibidir. Herkes bunu aldığı anesteziye bağlasa da Selim için o kadar masum ve basit değildir bu durum. "Rüya gibi geldi başta. Gitgide gerçek olduğuna ikna olduğu bir rüya. Evet gerçek olduğunu biliyordu ama yine de rüya duygusu ağır basıyordu."

Öyküde Selim'in dışında üç ana karakter -Gamze, İsmail ve Yeşim- yer alıyor. Hastanede, başucunda karısı Gamze ve iş ortağı İsmail bekler onu. Çok sevdiği karısı ve oğluyla beraber mutlu bir hayatı vardır Selim'in. Sadece bir kez eşini aldatmıştır ki o da bir gecelik bir şeydir ve bu aldatma hikâyesiyle beraber Yeşim ismi çıkar karşımıza. Öykünün bu aşamasında, sonraki bir zamana geçiş yaparız. Ameliyatın üzerinden zaman geçmiştir, ofiste İsmail birlikte çalışırlarken Yeşim çıkagelir. Yıllardır görmediği eski sevgili işe ihtiyacı olduğunu söyleyerek bir anda ortaya çıkar. Sanki birinin rüyada bir anda ortaya çıkışı gibi tekinsiz bir karşılaşmadır bu da. Beraber kahveler içilir ve hikâyenin devamında başka bir zamana, daha önceki bir âna atlarız bu kez. Selim ameliyattan yeni çıkmıştır ve eski sevgili Yeşim şimdi karısının arkadaşı olarak çıkar karşımıza. Daha sonra da aynı Yeşim piyano öğretmeni olur. Öyküde yol aldıkça zamanın yanı sıra kişilerde kırılmalar yaşanmaya, rüyaların iç yapısında olduğu gibi kimlikler karışmaya başlar. Bu durum gerçek hayat için kaotik ve absürt olsa da bir rüyanın içinde gayet olasıdır, piyano öğretmeni ya da iş ortağımız

Murat Gülsoy ‘Belirsiz Bir Ânın Kıyısında’ yer alan öykülerle bir rüya estetiği inşa ediyor.

olan birisini sevgilimiz olarak görebilir ve bu duruma bastırılmış arzuların açığa çıkması gözüyle bakabiliriz. Belki Yeşim ile yaşandığı düşünülen ilişki de bir fanteziden, bastırılmış aldatma arzusundan başka bir şey değildir. Selim gerçekliğin sınırlarında bocalamaya başlar, yaşananların belleğinin bir oyunu olup olmadığını anlamaya çalışır. Kendisini bir bulutun içinde hisseder, hiçbir şey eski katılığında değildir. Yapbozun parçaları dağılmıştır ve parçalar birbirine uymamaktadır. Gamze, Yeşim ve İsmail sürekli farklı kişilere dönüşür. Selim’in zihni ise tüm bu kimliklerin ve zamanların bilgisini taşıdığı için karman çormandır. Kesin olan bu kişilerin varlığı, net olmayansa kim olduklarıdır.

Zaman, gerçeklik, rüya iç içe geçmeye başlamıştır artık. Geçmiş, gelecek ve şimdi karışır, Selim daha sonra olacak şeyleri hatırlar. Anestezinin yan etkilerini anlatan doktorun karşısındaki düşünceleri bu iç kaosun yansımasıdır: “Nasıl şeyler diye sormadı Selim. Geleceği hatırlamak gibi şeyler mi örneğin? Yaşanan ânın bir türlü bitmemesi? Kelimelerin anlamına yabancılaşmak? İyi değildi. Tüm bunların geçici olduğundan emin değildi. Hayır başka bir tuhaflık vardı.” Ve öyküde yol aldıkça zaman kırılmaları devam eder, gerçek dünyanın çizgisel-kronolojik zamanına karşın döngüsel bir zaman izleği hâkimdir. Hatta deja vu adını verdiğimiz daha önce yaşanmışlık hissiyle tam tersini yani ben bunu hiç yaşamadım hissini ifade eden jamais vu da dahil edilebilir bu tuhaflıklara. Adeta yukarıdan kuş bakışı bu süreci seyreden ve aynı anda hem başı hem sonu gördüğü için geleceği de bilen bir konumdadır Selim. Oysa gelecek bilgisi yaşadığımız dünyaya değil, rüya alanına aittir.

Anesteziden uyandığı andan itibaren duvardaki tabloyla ilgilenir Selim. Öykünün bu aşa-

> Murat Gülsoy okura bir nevi define arama heyecanı yaşatır. Bu izleri son öykü kitabında da sürmek mümkün.

masında duvardaki resim de yoktur artık ama orada bir resim olması gerektiği bilgisi zihnini rahatsız eder. Bu tabloyu çok net bir şekilde tarif eder. Burada gene öyküye kısa bir ara vererek Murat Gülsoy'un bakmamızı istediği tabloya çevirebiliriz bakışlarımızı. "Yağlıboya bir tablo. Ünlü bir resmin kopyası. Bir dere kıyısında oturan insanlar. Pazar günü olmalı. Kalabalık bir park gibi. Paris herhalde. Tablonun ortasında kara bir köpek var en önde. Ama insanın gözü önce sağ taraftaki şemsiyeli kadınla silindir şapkalı adama takılıyor." Burada anlatılan Georges Seurat'ın "Grande Jatte Adasında Bir Pazar Öğleden Sonrası" tablosudur. Ressamın 1884 yılında yaptığı bu tablo, dönemin bakışını aşan ve bir yenilik getiren noktacılık tekniğinin en iyi örneğidir. Bazıları resimlerimde şiirsellik gördüklerini söyler, bense sadece bilim görüyorum diye eserlerini tarif eden Seurat'ın bu tablosu optik ve algısal yanılsamanın, bakma ile görme arasındaki o hassas ayrımın yanı sıra resim karakterlerinin kompozisyonu ile iletişimsizliğin de dışavurumudur. Roman ve öykülerinde metinler ve türler-arası göndermeleri kullanan ve yaratıcı okur için muazzam alanlar yaratan Murat Gülsoy'un bu resmi öyküye eklemesi de bir tesadüf olmasa gerek.

Burada sadık okurları için ufak bir detaya daha değinmek istiyorum. Hemen hemen tüm eserlerinde birbiriyle ilişkili kimi ipuçları, karakterler, nesneler bırakarak romanlarını, öykülerini birbirine bağlayan Murat Gülsoy okura bir nevi define arama heyecanı yaşatır. Bu izleri son öykü kitabında da sürmek mümkün. Bu açıdan her filminde önceki (hatta sonraki) filmlerine ait şifreler, nesneler ya da karakterler yerleştiren, hatta sonraki filminde olacakları işaret eden Pedro Almodovar'ın filmlerindeki anlatım ile Gülsoy anlatılarının da ne denli benzeştiği-

“Tek soru işaretim anlatıcı konusunda olacak. Kimi zaman anlatma yoluna giren ve yüzünü okura fazla yaklaştıran bir anlatıcı karşımıza çıkıyor.

nin altını çizmek istiyorum. Aslında öykülerde anlatılan düşsel mekân tam da filmleri izlerken içine girdiğimiz alandır. Rüya ve film birbirinin izdüşümüdür adeta, ikisinde de müdahil olamadığımız ama özdeşleştiğimiz bu deneyimi bize sunulduğu gibi kabul ederiz. Rüyada olduğu gibi bir filmi izlerken de onu yönlendiremeyiz, sadece takip ederiz. Bu nedenle de travmatik karşılaşmalardan kaçınma şansımız yoktur.

“Anestezi” öyküsü boyunca neyin fiziksel dünyaya dair elle tutulur bir gerçeklik, neyin düşler dünyasına dair bir hayal ya da gündüz düşü olduğu iç içe geçiyor, parçalar karışıyor. Burada benim uzun uzun anlatmaya çalıştıklarımı Murat Gülsoy öykünün başında yer alan açıklama sayfasında çok kısa ve net olarak anlatmış zaten: “Ömür dediğimiz yaşanan anların toplamından daha az bir şeyse? Çok daha az bir şeyse? Yaşadıkça azaltıyorsak bazı şeyleri…” Belki de yaşam unuttuğumuz eksilmelerden ziyade hayal gücüyle ona eklediğimiz fazlalıklardan oluşur, kim bilir?

Kitapta yer alan yedi öykü de tek tek incelenmeyi hak eden öyküler ancak buna ne zaman ne de alan yeterli değil. İncelikle düşünülmüş, okurun zihninde çoğalan öyküler yaratmış Gülsoy. Dil yalın, süslemelerden uzak ve akıcı. Tek soru işaretim anlatıcı konusunda olacak. Kimi zaman anlatma yoluna giren ve yüzünü okura fazla yaklaştıran bir anlatıcı karşımıza çıkıyor. Ancak her yönüyle bütünlüklü ve sağlam bir zemine sahip öykülere imza atmış yazar. Gerçek hayatın elle tutulur katılığına karşın tekinsiz bir rüya estetiği yaratmış.

Murat Gülsoy: Yazdıklarımı türlere göre ayrı yerlere koymuyorum

Murat Gülsoy'la kitabı 'Belirsiz Bir Anın Kıyısında'yı ve öğretim üyesi olduğu Boğaziçi Üniversitesi'ni konuştuk. Gülsoy, "Boğaziçi ilk kez önemini fark etti. Çok güçlü bir Boğaziçi var artık" dedi.

soner sert

Murat Gülsoy'la edebiyat anlayışını, yaratıcı yazarlık meselesini ve öğretim üyesi olduğu Boğaziçi Üniversitesi'ni konuştuk.

Geçtiğimiz yıllardaki edebi eserleriyle çok sayıda ödül alan Murat Gülsoy, erken yıllarda Hayalet Gemi isimli bir dergi çıkarır. Yaklaşık on yıl süren bu üretimi, "Edebiyat, sanat son derece bireysel yapılan bir iştir ama dergi çıkarmak hem de bunu on yıl boyunca yapabilmek ancak bir topluluğun başarabileceği bir iştir. Editörlüğün ne demek olduğunu öğrendim ayrıca" sözleriyle tarif eden Gülsoy, son olarak Can Yayınları'ndan 'Belirsiz Bir Anın Kıyısında' isimli öykü kitabını yayımladı.

Murat Gülsoy'la bir araya geldik. Edebiyat anlayışını, yaratıcı yazarlık meselesini ve öğretim üyesi olduğu Boğaziçi Üniversitesi'ni konuştuk.

Bir önceki öykü kitabınız yayımlanalı yaklaşık on yıl olmuş. O süreçten bugüne öykü anlayışınızda (hem okur hem yazar olarak) ne tür değişiklikler oldu sizce? Bu süre zarfında başka bir okur kitlesi de oluştu.

Ben yazdıklarımı türlerine göre ayrı yerlere koymuyorum. Kurmaca denilen genel bir başlık altında düşünüyorum yazdıklarımı. 'Keşke öykü ve romanı kapsayan tek bir kelimemiz olsaydı' der Milan Kundera, ben de onun bu düşüncesine yakınım. Yazdıklarımda süregiden temalar, konular olduğu gibi değişen atmosferler ve motifler de var. 'Ve Ateş Bizi Tüketiyor' ile başka bir aşamaya geçtiğimi düşünüyorum, belki de en baştaki ruh durumuma döndüm, daha gerçeküstünün, fantastiğin, gotiğin kendini hissettirdiği bir ruh durumu. Edgar Allan Poe ile Hüseyin Rahmi Gürpınar'ı beraber okuduğum dönemler vardı, korkunç ve şaşırtıcı olanla komik olanın birbirine dönüştüğü hikayeler; sonra Borgesler, Kafkalar, Oğuz Ataylar sökün etti. Tüm bu yazarların kesiştikleri yerler oluyor, muhtemelen ben de o kesiştikleri noktalarda kendimden bir

Belirsiz Bir Anın Kıyısında,
Murat Gülsoy, 264 syf.,
Can Yayınları, 2021.

> Yazdıklarımı türlerine göre ayrı yerlere koymuyorum. Kurmaca denilen genel bir başlık altında düşünüyorum yazdıklarımı.

şeyler buluyorum. Örneğin Oğuz Atay'ın 'Korkuyu Beklerken' öyküsü ile hem Kafka hem Borges hem de Dostoyevski bir şekilde kesişiyor ya da bana öyle geliyor. Birbirlerini hiç okumamış olsalar bile bu yazarların ruh durumları ile kendi iç dünyam arasında yakınlıklar bulmak heyecan veriyor. Hiç beklenmedik kesişimler keşfediyorum. Aradan geçen onca zamanda edebiyatın içine daha fazla daldım, roman ya da öykü yazmak üzerine daha çok düşündüm, yeni yollar aradım, daha cesur olmaya çalıştım. Son dönem yazdıklarımda kendi dünyamın sınırlarını genişlettiğimi, kendimi daha iyi tanımaya başladığımı düşünüyorum.

Edebiyatın farklı türlerinde eser üretiyorsunuz. Bir hikâye zihninizde belirmeye başladığında, bunun roman ya da öykü olacağına nasıl karar veriyorsunuz?

Karışık bir konu. Basit bir cevabı yok. Bazen çok kolay anlarsınız, bu bir öykü olur dersiniz. Tek bir etki üzerine kuruludur, kuvvetli ve çarpıcı bir etki, o zaman öyküdür o, ama bazen de geniş imkanlar sunan bir konu ya da yapı gelir aklıma. Böyle bir tema ya da bir kurgu mimarisi geliyorsa o zaman bir romana evrilir.

Uzun bir süredir "yaratıcı yazarlık" dersleri veriyorsunuz. Buradaki süreç nasıl ilerliyor? Ayrıca okurlarımız için "yaratıcı yazarlık" tanımını açar mısınız? "Sıradan yazarlık"tan farkı nedir?

Yaratıcı yazarlık/yazı kavramı öykü ve roman yazarlığını ifade eder. Bu konuda çok geniş bir literatür var, bir ucu edebiyat eleştirisine dayanıyor diğer ucu anlatıbilimine hatta dilbilime uzanıyor. Öykü ve roman yazarken yaptığımız, dille bir dünya kurmaktır. Okur bir mekân

> ‘Ve Ateş Bizi Tüketiyor’ ile başka bir aşamaya geçtiğimi düşünüyorum, belki de en baştaki ruh durumuma döndüm, daha gerçeküstünün, fantastiğin, gotiğin kendini hissettirdiği bir ruh durumu.

duygusu yaşar, o mekanda zaman akmaya başlamıştır. Bu türden bağımsızdır neredeyse. Kafka’nın Gregor Samsa’sı sabah uyandığı an onun odasında zaman akmaya başlamıştır bizim için. Ardından orada insanların duygularını, davranışlarını ve düşüncelerini izleriz. İradi varlıkların hareketini görürüz. Şiir, deneme gibi edebi türlerde şart olmayan bu “dünya kurma” ve “iradi varlıklar yaratma” meselesi nedeniyle “yaratıcı” yazar deniliyor. Sonuçta tüm öykü ve roman yazan kişiler yaratıcı yazarlık eyleminin içindedir. Tabii yazdıklarının niteliğinden bağımsız olarak söylüyorum bunu. Bu işin bir yönü. Çok uzaktan baktığımızda hemen söyleyebileceğimiz kalın çizgiler.

Ancak biraz daha yakından bakıldığında yaratıcı yazarın kurgusal dünyalar ve insanlar yaratırken yaptığı iş, kendi iç dünyasının gerilimlerinden beslenir. Bu gerilimler insanın hem kendi fiziksel varlığından hem de çevresindeki toplumsal/tarihsel koşullardan kaynaklanır. Bu aşama çok önemli. Sanatsal üretim ve arayış süreci bu gerilimleri ne kadar iyi araştırıyorsa o kadar nitelikli eserler ortaya çıkar. İşin en zor kısmı da budur zaten. Yaratıcı yazar kendi üzerinde çalışan, tüm bilişsel işlevlerini ve yeteneklerini kendi bilinç dışı süreçlerini kurcalamaya harcayan kişidir. Mesele yazarın dünya görüşüyle, bilgisiyle, entelektüel donanımıyla ilgili olmaktan çok bu içsel araştırmaya kendini açmasında düğümlenir. Her yazar her zaman bunu yapabilir mi? Hayır. Hatta çok iyi yazarların bile kimi zaman ilk eserlerinde gösterdikleri parıltıyı ilerleyen yaşlarında gösteremediğine tanık oluruz, bunun en büyük nedeni artık kendi içsel süreçlerini araştırmayı bırakıp çok daha konforlu bir alana çekilmeleridir, orada yılların birikimi ile okurlara birçok şey anlatabileceklerini düşünürler. İşte yazarın sıradan bir “bilen”

Bazen çok kolay anlarsınız, bu bir öykü olur dersiniz. Tek bir etki üzerine kuruludur, kuvvetli ve çarpıcı bir etki, o zaman öyküdür o, ama bazen de geniş imkanlar sunan bir konu ya da yapı gelir aklıma. Böyle bir tema ya da bir kurgu mimarisi geliyorsa o zaman bir romana evrilir

olmaya dönüştüğü andır bu. Yazdıkları da didaktikleşmeye, vasatlaşmaya başlar. Tabii başından beri böyle yazanlar da çoktur. Yazıyı steril bir entelektüel faaliyet olarak görenleri kast ediyorum. O zaman yapılan iş sanat olmaktan çıkar ve bir tür gelişkin metin yazarlığına dönüşür.

'İYİ EDEBİYAT ÖDÜLLERİNİN ÖNEMLİ BİR İŞLEVİ OLDUĞUNA İNANIYORUM'

Eserlerinizle pek çok edebiyat ödülü aldığınız görülüyor. Ödül almak motivasyonunuzu etkiliyor mu?

En önemlisi ilkiydi. Çok gençtim ve ödüllere, jürilere, baskın edebiyat ortamına dair büyük önyargılarım vardı. Fakat kendime göre çok aykırı olduğunu düşündüğüm kısa bir öyküyle Yunus Nadi'den ödül alınca bu konuya bakışım değişti. Kimse beni tanımıyordu, yine de yazdığımı okumuş, beğenmiş, değerlendirmişlerdi. Birincisi bunun benim üzerimde son derece olumlu bir etkisi olmuştu. Motivasyonum yükselmişti. Ayrıca edebiyat dünyasına dair aklımdaki klişe önyargılar kırılmıştı. Daha sonraki yıllarda da kitaplarıma ödül veren jüri üyeleriyle tanıştığımda, Füsun Akatlı, Şara Sayın gibi son derece saygın eleştirmenlerin, akademisyenlerin yazdıklarımı ne kadar dikkatli okuduklarını görmek mutlu etti. Bu benim kişisel deneyimim. Elbette olumsuzluklar yaşayanlar da olmuş olabilir ama ben iyi edebiyat ödüllerinin önemli bir işlevi olduğuna inanıyorum. Yayınevleri ne de olsa ticari kuruluşlardır, iki amaçları vardır: iyi kitap yayımlamak ve zarar etmeden yayınevini sürdürmek. İyinin tanımını da kendilerine göre yaparlar. Zaman içinde bir kimlikleri oluşur. Nitelik önemlidir ama satış da önemlidir. Ödüller ise kitabın satışı ile hiç ilgilenmez, kendi öl-

Yaratıcı yazarlık/ yazı kavramı öykü ve roman yazarlığını ifade eder. Bu konuda çok geniş bir literatür var, bir ucu edebiyat eleştirisine daya nıyor diğer ucu anlatıbilimine hatta dilbilime uzanıyor.

çütlerine göre en iyiyi seçmeye çalışırlar. Kimseye bir borçları yoktur, dolayısıyla okura bir yön gösterir ödüller.

Sait Faik Hikâye Armağanı jürisinde yer alıyorsunuz. Ödül alması öngörülen bir eserin kriterleri nelerdir?

Biliyorsunuz Darüşşafaka Cemiyeti'nin uhdesinde düzenleniyor. Son derece saygın eleştirmen ve yazarlardan oluşan bir jürisi var. Her jüri üyesi kendi edebiyat anlayışına göre değerlendiriyor kitapları. Ardından toplanıyoruz ve kapalı oyla herkes üçer isim öneriyor. En çok oyu alan ödülü alıyor. İnanır mısınız bugüne kadar ikinci bir oylama yapma gereği hiç duymadık, yani birinci olan kitaplar jürinin çoğunluğunun dikkatini çekmiş oldu hep. Benim için kriter, dili iyi kullanması, kurgulama ve anlatım biçiminde yenilikler getirmesi ama her şeyden önemlisi üzerimde bir etki yaratabilmesi. Çalışılmış, emek verilmiş kitaplar henüz daha olgunlaşmaya ihtiyacı olanlardan çok çabuk ayrışıyor zaten.

'HAYALET GEMİ İLE EDİTÖRLÜĞÜN NE DEMEK OLDUĞUNU ÖĞRENDİM'

Bugünden baktığınızda "Hayalet Gemi" dergisini hazırlamanızın edebi kimliğinize ne tür katkıları olduğunu düşünüyorsunuz? Sizi hangi konularda besledi?

Birincisi kolektif iş yapmanın zevkini aldım. Bu benim için çok önemli bir kazanım oldu. Edebiyat, sanat son derece bireysel yapılan bir iştir ama dergi çıkarmak hem de bunu on yıl boyunca yapabilmek ancak bir topluluğun başarabileceği bir iştir. Editörlüğün ne demek olduğunu öğrendim ayrıca. Masa üstü hazırlık (mizanpaj, dizgi), matbaa, dağıtım, reklam toplama, tahsi-

> Elbette olumsuzluklar yaşayanlar da olmuş olabilir ama ben iyi edebiyat ödüllerinin önemli bir işlevi olduğuna inanıyorum.

lat yapma gibi yayıncılığın tüm aşamalarında on yıl ter döktüm. Tiyatrocular için söylenen bir söz vardır sahne tozunu yutmak diye ben de öyle bir deneyim yaşadım. İçerik olarak da beni her zaman beslemiştir. Çünkü dergide sosyoloji, tarih, mühendislik, fizik okumuş, sinemayla, fotoğrafla ilgilenen çok farklı geçmişlere sahip insanlar bir aradaydık. Tartışmalarımız çok geniş bir kültürel yelpazeye yayılıyordu. Üniversite gibiydi. Gerçi zaten bir yandan da üniversitedeydim. Bunlar hep iç içe yaşadığım süreçler oldu. Disiplinler arası çalışmak, meselelere farklı bakış açılarından yaklaşmak, başkalarını anlamaya çalışmak… Bunlar hep o dönem kazandığım niteliklerdi.

Yazmak, bir yerde teknik bir mesele aynı zamanda… Mühendislik eğitiminizin, öğretim üyeliğinizin yazma becerinizi etkilediğini düşünüyor musunuz?

Elbette yazma becerimi etkilemiştir ama daha çok etkili olan az önce söylediğim entelektüel ortam oldu. Tabii 1990'larda eleştiri kuramları hakkında okuduklarım da çok geliştirdi beni. Daha önce okumuş olduğum yazarları farklı bir gözle okumayı öğrendim. Yazmayı geliştirmenin en önemli yollarından biri insanın okumasını derinleştirmesidir. Analitik düşünce burada çok işlevsel olabiliyor. Elbette toplumsal ve tarihsel dinamikleri gözden kaçırmadan… Çünkü edebi bir yapıt ne sadece yazarın psikolojisine bağlıdır ne de kullandığı edebi tekniklere… İçinde yaşadığı tarihsel toplumsal dinamiklerin izlerini görmezseniz yazdıklarını tam olarak anlayamazsınız. Örneğin 1970'leri düşünmeden Bilge Karasu'nun 'Gece'sini okumaya kalkmak son derece eksik olur.

Benim için kriter, dili iyi kullanması, kurgulama ve anlatım biçiminde yenilikler getirmesi ama her şeyden önemlisi üzerimde bir etki yaratabilmesi...

‘BOĞAZİÇİ YAYINEVİ FİİLEN DURMUŞ DURUMDA’

Bir süre önce Boğaziçi Üniversitesi’ne kayyum atanmasından sonra Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi’ndeki görevinizden istifa ettiniz. 17 yıllık bir süreç sonunda görevinizden ayrılmak nasıl bir his? Anlatır mısınız?

Öncelikle şunu belirtmeliyim çünkü birçok mecrada yanlış anlaşılıyor, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi’nin Yayın Kurulu Başkanlığı benim üniversitedeki görevlerimden biriydi. Asli görevim Biyomedikal Mühendisliği Enstitüsü’nde öğretim üyeliği ve bu görevimden istifa etmedim, işimin başındayım. Ayrıca B.Ü. Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Araştırma Merkezi Müdürlüğü görevine de devam ediyorum. Öğretim üyeliğinden yani Boğaziçi Üniversitesi’nden ayrılmak gibi bir niyetim yok. Yayın kurulu başkanlığına ise 2004 yılında o zamanki rektörümüz Ayşe Soysal tarafından getirildim. Çok ciddi bir yayın kurulu kurduk ve son derece kısıtlı imkanlarla nitelikli bilim ve akademik yayıncılık yapmaya çalıştık. Daha sonra her yeni rektör atandığında ben kapılarını çalıp o güne kadar ne yaptığımızı, bundan sonra ne yapılabileceğini anlattım. Hepsi üniversitenin görev onayı verdiği bu rektörlerle yayınevini birlikte sürdürmeye devam ettik. Ocak ayında bir gece yarısı atanan yeni rektörle böyle bir görüşme yapmam mümkün olamayacağı için istifa etmeyi uygun gördüm.

Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi geçtiğimiz pandemi döneminde çok büyük maddi güçlükler içine düşmüştü. Devam edebilmesi için çok çaba sarf edilmesi gerekiyordu ama şu anda üniversitenin gündemi çok daha acil meselelerle meşgul. Maalesef kaybeden kültür ortamımız

> Edebiyat, sanat son derece bireysel yapılan bir iştir ama dergi çıkarmak hem de bunu on yıl boyunca yapabilmek ancak bir topluluğun başarabileceği bir iştir.

oldu. Çünkü bilim yayıncılığı zor ve pahalı bir iş. Şu anda Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi fiilen durmuş durumda. Üniversite için asla karamsar değilim ama Yayınevi'nin tekrar aynı ivmeyi yakalaması çok güç. Tecrübeli editörlerimiz işi bırakmak zorunda kaldı bu süreçte örneğin. Bu tür bir birikim sadece parayla geri getirilemez ne yazık ki…

'37 YILDIR BU KURUMDAYIM, İLK KEZ BOĞAZİÇİ KENDİ KİMLİĞİNİ BU KADAR YOĞUN TARTIŞTI'

Boğaziçi Üniversitesi'nde şu an öğretim üyesi olarak görev yapıyorsunuz. Gelinen süreci nasıl yorumluyorsunuz?

Öncelikle çok üzgünüm. Üniversitemiz hiç hak etmediği bir atama ile bir krize sürüklendi. Şöyle düşünün 31 Aralık 2020'ye dek olabildiğince huzur içinde, herkesin varoluşuna saygılı, demokratik bir ortamda çalışıyorduk. Ne bir polis gücü vardı çevrede ne de şiddet içeren bir olay oluyordu. Boğaziçi her düşünceden öğrencinin, hocanın birlikte yaşamayı becerdiği bir üniversiteydi. Onlarca kulüp, öğrenci inisiyatifi yan yana etkinliklerini yaparlar, birbirlerini duyarlar, demokratik kültürlerini geliştirirlerdi. Elbette arada sırada ülkenin ateşli gündeminin yansımaları olurdu ama çatışmaları üniversitenin bileşenleri kendi içinde çözmeyi becerirdi. Üniversite tamamen tabandan yukarı doğru yönetilirdi. Tüm kararlar birimlerde alınırdı. Örneğin bir bölüm açacağı dersler, alacağı hocalar konusunda esas belirleyiciydi. Liyakat, yani o işi yapmaya ehil olmak en önemli aranan özellikti. Elbette şeffaflık gözetilerek yapılırdı bütün bunlar. Hesap verilebilirlik en önemli ilkeydi.

“Kimi faaliyetler uğruna hukuk ilkelerinin göz göre göre çiğnenmesi, bu hukuksuzluklara karşı çıkarılan seslerin duymazdan gelinmesi sadece Diyanet’e değil, devlet kurumlarının tamamına zarar veriyor.”

Şöyle bir örnek vereyim, sadece birimler değil üst yönetim tüm hocaların davetli olduğu Genel Kurul toplantıları düzenlerdi her dönem. Burada dönemlik icraat ve sorunlar anlatılır, herkes haberdar edilir, yönetim tartışmaya açılırdı. Herkes, akademik rütbesinden bağımsız olarak -ki bunu ima etmek bile çok ayıptır- söz alır dilediği gibi yönetimi eleştirir ya da okulda yanlış ya da eksik bulduğu uygulamaları dile getirirdi. Bu bildiğim kadarıyla Türkiye’de üniversitelerde olmayan bir gelenek. Ayrıca, son dönemde bu Genel Kurul’lara her ay bir kere Öğle Yemeği Buluşmaları eklenmişti. Üst yönetim tam kadro rektörlükte toplanır, herhangi bir gündem dayatmaksızın öğretim üyelerinin sorularını cevaplar, eleştirilerini dinlerdi. Bunları böyle uzun anlatıyorum çünkü Boğaziçi’nin gelenekleri denildiği zaman tam olarak neden söz ettiğimiz anlaşılmıyor. Şimdi bunlar bir gecede ortadan kalktı. Ayrıca yine bir gecede hiçbir akademik teamüle uygun olmayan şekilde iki fakülte kuruldu. Bir gecede iki fakülte… Bu akıl alır bir şey değil Boğaziçi için.

İlk günden bu yana biz öğretim üyeleri de elimizden geldiğince yanlış gördüğümüz bu uygulamalara karşı çıkıyor, yasal ve akademik olarak tüm haklarımızı kullanarak üniversiteyi korumaya çalışıyoruz. Ben 1984 yılında öğrenci olarak girdim Boğaziçi’ne. Sonra doktoramı İTÜ’de yaptım ama o süre boyunca da Boğaziçi’nde öğretim görevlisiydim. Dolayısıyla Üniversite’nin 37 yılına tanığım. Yani 158 yıllık kurumun dörtte birinin tanığıyım. Benden çok daha büyük hocalarımız var şu anda o meydanda nöbet tutan, 1970’lerden beri hocalık yapmış dev isimler. Hocaların hocası olmuş akademisyenler. Herkesin üzerinde anlaştığı temel değerler 2012 yılında Boğaziçi Üniversitesi Senatosu tarafından kayda geçirilmiştir ve orada

> Edebi bir yapıt ne sadece yazarın psikolojisine bağlıdır ne de kullandığı edebi tekniklere... İçinde yaşadığı tarihsel toplumsal dinamiklerin izlerini görmezseniz yazdıklarını tam olarak anlayamazsınız.

şöyle der: "Üniversitelerin herhangi bir kişi ya da kuruluşun etki veya baskısına maruz kalmaması ve siyaset aracı olarak kullanılmaması bilimsel ve toplumsal gelişim açısından vazgeçilmezdir." Tıpkı adalet sistemi gibi üniversitenin de özerkliği yok olursa toplum çok büyük felaketler yaşar. Örneğin salgın, deprem, çevre kirliliği, ekonomi, ruh sağlığı, toplumsal barış gibi can yakıcı konularda üniversitenin nesnel uzmanlığından yararlanmak yerine sığ siyasi söyleme teslim olan bir ülke sorunlarını çözemez, gerçekten çok ciddi sorunlar yaşar. Akademik özerkliğin ne olduğu, Boğaziçi'nin bu konudaki birikimini daha ayrıntılı öğrenmek isteyen okurlara eski rektörlerimizden Üstün Ergüder'in yazısını okumalarını salık veririm. Gerçi bu alanda çok sayıda hocamızın mülakat ve yazıları yayınlandı ama şu sıralar en son yayınlanan ve kapsamlı bir yazı olduğu için bunu öneriyorum. Son olarak da umutlu bir şeyler söylemek isterim. Dediğim gibi, 37 yıldır bu kurumdayım, ilk kez Boğaziçi kendi kimliğini bu kadar yoğun tartıştı, tüm bileşenler ilk kez bu kadar güçlü şekilde bir araya geldi ve kendini, önemini fark etti. Dolayısıyla çok güçlü bir Boğaziçi var artık, üstelik toplumun kimi kesimlerinde pompalanmaya çalışılan -esasında gerçekliği olmayan- "fildişi kulede yaşayanlar" imajı da yerle bir oldu. Dolayısıyla yarın çok daha sağlam bir Boğaziçi olacak. Öğrencilerimden fark ediyorum, herkes yaptığı işe daha bir hırsla sarılıyor, daha çok çalışıyor.

Hazırladığınız yeni bir çalışma var mı? Günleriniz nasıl geçiyor?

Günler çalışarak geçiyor. Bir yıldır üzerinde çalıştığım bir romanım var, onu yazıyorum ağır ağır. 1890'da doğmuş ve 70lere dek yaşamış bir ressamın hayatını merkeze alan bir sanatçı ro-

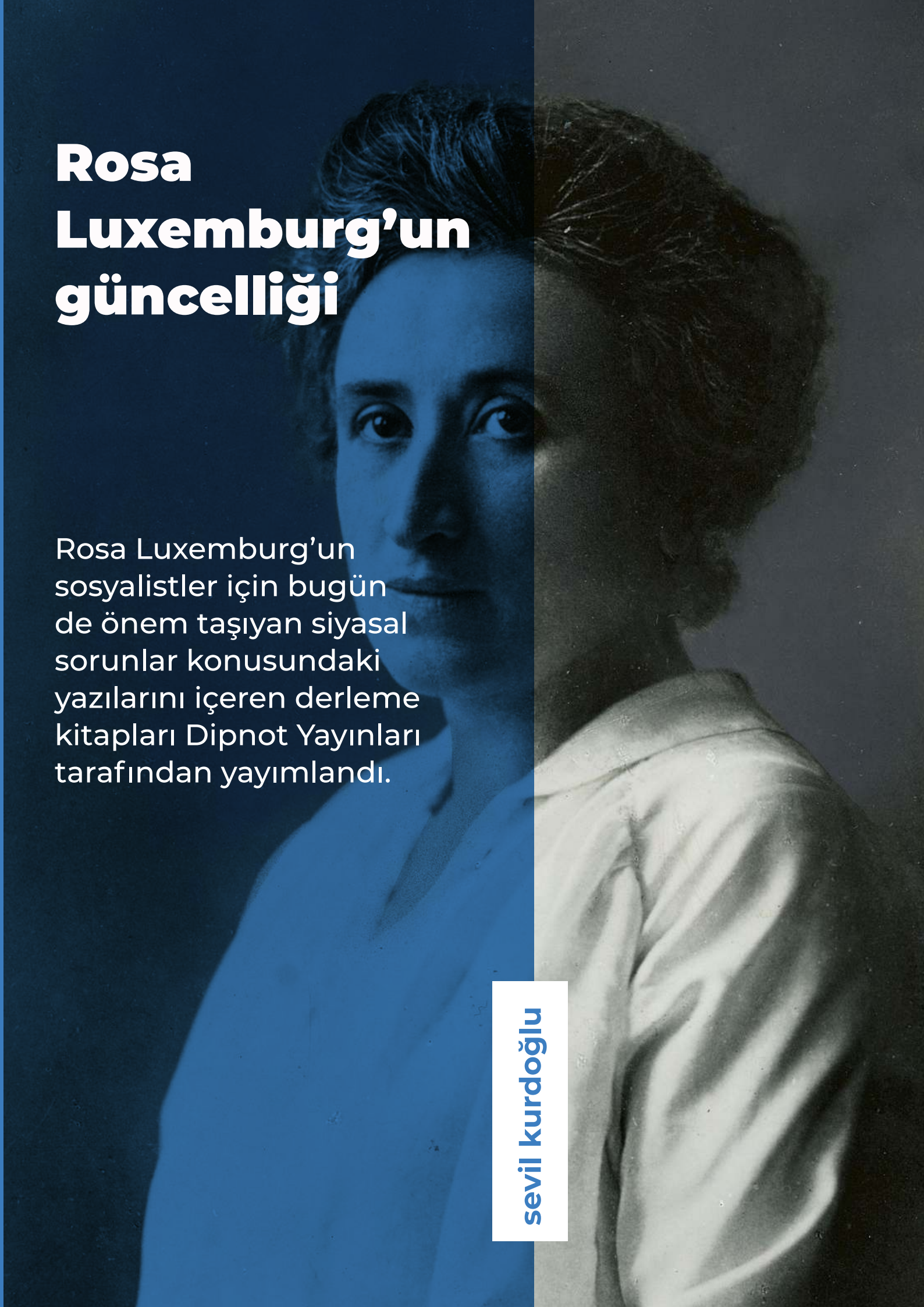
Günler çalışarak geçiyor. Bir yıldır üzerinde çalıştığım bir romanım var, onu yazıyorum ağır ağır. 1890'da doğmuş ve 70lere dek yaşamış bir ressamın hayatını merkeze alan bir sanatçı romanı.

manı. Tabii aynı zamanda tarihsel bir roman da oluyor. Resim oldum olası çok sevdiğim, bana ilham veren bir sanat dalı olmuştur. 'İstanbul'da Bir Merhamet Haftası' adlı romanım Max Ernst'in resimleri üzerine kuruluydu örneğin ya da 'Tanrı Beni Görüyor mu?' kitabımdaki birçok öyküde resim, illüstrasyon kullanmıştım, zaman zaman türler arası çalışmalara girişmiştim. Şimdi hem resim yapma sürecini hem de resim sanatının Türkiye'deki gelişimini anlatan bir roman olacağa benziyor. Heyecanla okuyorum, yazıyorum.

Fotoğraf: Can Candan

Rosa Luxemburg'un güncelliği

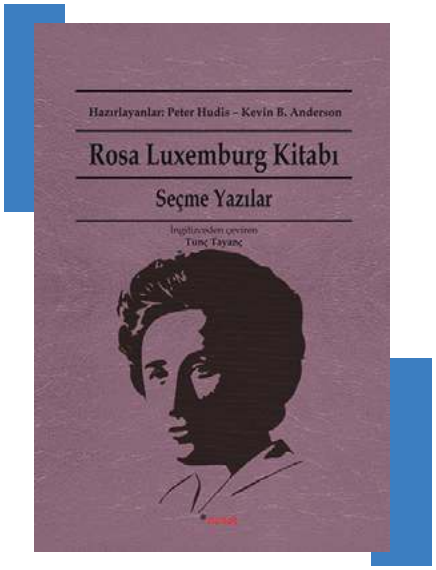

Rosa Luxemburg'un sosyalistler için bugün de önem taşıyan siyasal sorunlar konusundaki yazılarını içeren derleme kitapları Dipnot Yayınları tarafından yayımlandı.

sevil kurdoğlu

> Rosa Luxemburg'un 150. doğum yılı dolayısıyla derlenen yazıları Dipnot Yayınları tarafından yayımlandı.

Dipnot Yayınları, Rosa Luxemburg'un 150. doğum yılı dolayısıyla Luxemburg'un çeşitli yazılarından oluşan 'Devrimin Güncelliği Lenin'le Tartışmalar Örgütlenme ve Demokrasi' ve 'Toplumsal Reform ya da Devrim Kitle Grevi, Parti ve Sendikalar Teori ve Pratik' başlıklı kitaplarını yayımladı. Bu kitaplardaki yazılar Luxemburg'un Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) içindeki Bernstein ile tartışmasını, Lenin'e karşı 'merkeziyetçilik' eleştirisini, 1905 Rus Devrimi bağlamında kitle grevleri hakkındaki görüşlerini, Almanya'da militarizmin güçlenmeye başladığı 1910'da Kautsky ile teori ve pratik üzerine tartışmasını, Ekim Devrimi'ni takiben alınan kararlar üzerinden işçi sınıfı iktidarı ve demokrasi üzerinden Lenin ve Troçki eleştirisini ve nihayet 1. Dünya Savaşı'nda 'anavatan savunması'ndan yana tavır alan SPD eleştirisini içermektedir. Okuyanların hemen fark edecekleri gibi Luxemburg'un dili, kullandığı kavramlar, diğer ülkelerde olup bitenlerle yakın ilişkisi ve bilgisi çoktan beri var olmayan bir dünyaya ilişkindir. Türkiye'de, hele de 1980 öncesi solun deneyiminin gelmeyenler için, daha da az bilinen bir dünya.

Rosa Luxemburg Kitabı, Rosa Luxemburg, Çev: Tunç Tayanç, 604 syf., Dipnot Yayınları, 2021.

Rosa Luxemburg, bugün aslında öyle çok da uzak olmayan bir zamanda yaşamış, gelişmiş bir kapitalist ülkede yaşadığı ve siyaset yaptığı için geriye bıraktığı siyasi-entelektüel mirasla yakın ilişkiler kurabileceğimiz önemli bir figür. Rosa Luxemburg, uluslararası devrimci Marksist siyasetin öncü partisi sayılan Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin (SPD) önderlerindendi. Kıta Avrupa'sındaki en gelişmiş kapitalist ülkede ve işçi sınıfı hareketinin en gelişmiş partisinde başta Kautsky (Engels'in 1895'teki ölümünden sonra Markszimin yaşayan en önemli teorisyeni olan) olmak üzere uluslararası saygınlıkları olan, söylemeye gerek yok ki çoğu erkek olan, Marksistlerle beraber çalıştı.

> Yazılar Luxemburg'un Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) içindeki Bernstein ile tartışmasını, Lenin'e karşı 'merkeziyetçilik' eleştirisini, 1905 Rus Devrimi bağlamında kitle grevleri hakkındaki görüşlerini içermektedir.

SPD ve diğer ülkelerdeki işçi sınıfı partileri olan Sosyal Demokrat partiler 2. Enternasyonal'in üyesiydiler ve toplumun sosyalist dönüşümünü, en azından teorik olarak, kaçınılmaz görüyorlardı. Pek çok dilin aynı anda konuşulduğu, pek çoğunun birbirinin dilini anladığı (özellikle Orta ve Doğu Avrupa'lılar), yayınlarını okuduğu, ulusal ve uluslararası kongre ve konferanslarda bir araya gelen, örgütsel sorumluluklar paylaşan ortak teorik-siyasi-kültürel-ahlaki kavramlar, araçlar ve hatta deneyimlere sahip olmak bakımından olağanüstü zengin bir devrimci topluluk.

Luxemburg, Rusya Polonyası'ndaki orta sınıf bir Yahudi ailenin çocuğuydu. Polonya, Rus, Avusturya-Macaristan ve Alman İmparatorlukları arasında üçe bölünmüştü. Rusya-Polonya'sında Rusça'dan başka dil konuşmak yasaktı. Luxemburg, çok iyi Rusça, evde Yiddiş konuşulduğu için Almanca ve tabii ki bütün yasaklamalara rağmen Lehçe konuşarak büyüdü. Rus İmparatorluğu'ndaki Yahudiler, hem Polonyalı hem de Yahudi oldukları için iki kere baskı altındaydılar. Yahudiler Polonyalıların sahip olduğu minimum sivil haklardan yoksun oldukları gibi devletin teşvik ettiği anti-semitik şiddet yaygındı.

Zürih Üniversitesi'ndeki doktorasını tamamladıktan sonra Berlin'e yerleşen Luxemburg'un ilk büyük polemiği Edward Bernstein ile oldu. Kapitalizmin reformlar yoluyla çalışan sınıfların refahını ve toplumsal istikrarı sağlayabileceğini savunan Bernstein, Sosyal Demokrasi'nin bir nihai hedef olarak iktidarın ele geçirilmesinden vazgeçmesini istiyordu. 'Sosyal Reform ve Devrim'de Luxemburg, Marksizmin kapitalizm analizinden kalkarak, kapitalizmin istikrar sağlamasının ve çalışan sınıfların refa-

> Luxemburg'un yazıları Almanya'da militarizmin güçlenmeye başladığı 1910'da Kautsky ile teori ve pratik üzerine tartışmasını, Ekim Devrimi'ni takiben alınan kararlar üzerinden işçi sınıfı iktidarı ve demokrasi üzerinden Lenin ve Troçki eleştirisini ve nihayet 1. Dünya Savaşı'nda 'anavatan savunması'ndan yana tavır alan SPD eleştirisini içermektedir.

hını artırmasının mümkün olmadığını, onun doğasında daha fazla kar etmek ve daha fazla üretmek olduğunu ve periyodik krizlerin kaçınılmaz olduğunu anlattı. Dolayısıyla, işçi sınıfı, sınıf mücadelesi yoluyla burjuvazi karşısındaki konumunu/gücünü daima ilerletmeli ve nihayet üretimi toplumsallaştırmalıydı. Bundan vazgeçmek Sosyal Demokrasi'den vazgeçmekle eş anlamlıydı.

Luxemburg, 1904'te editörünün Kautsky olduğu Neue Zeit'da Menşeviklerin isteği üzerine 'Rus Sosyal Demokrasisinin Örgütsel Sorunları' başlıklı uzun bir yazı kaleme alır. Yazı RSDİP'nin 2. kongresinde ortaya çıkan ayrılığın temel sebebi olarak görülen, Lenin'in önerdiği merkeziyetçilik üzerinedir. Luxemburg, Lenin'in önerdiği gibi bir merkeziyetçiliğin 'bir yandan' devrimcileri kendilerini çevreleyen devrimci ortamdan/faaliyetten 'katı bir biçimde' kopartacağını, 'diğer yandan da' merkezi yetkenin yerel örgütlerdeki 'her türlü yaşam belirtisine' müdahale edeceğidir. Halbuki Luxemburg'a göre, "Sosyal demokrat hareket, sınıflı toplumların tarihinde, her yönüyle ve bütün gelişmesiyle kitlenin örgütlenmesine ve bağımsız doğrudan eylemine dayanan ilk harekettir."

Lenin'in demokratik hakların olmadığı Çarlık Rusyası'nda örgütü korumak saikiyle önerdiği merkeziyetçiliğin Rus işçi sınıfının bağımsız ve kendiliğinden hareketini/insiyatifini yok edeceğinden endişe etmektedir. Aslında eleştirisinin doğrudan konusu olmamakla beraber aklındaki olumsuz örnek, koşulların tamamen farklı olmasına rağmen, SPD'dir. Almanya'da tam tersine açık ve güçlü işçi sınıfı örgütleri -sendikalar ve parti- olmasına rağmen, bir yandan parlamenter mücadeleye verilen önem ve onun yararının önceliklerini gözetme diğer yandan güçlü

> Zürih Üniversitesi'ndeki doktorasını tamamladıktan sonra Berlin'e yerleşen Luxemburg'un ilk büyük polemiği Edward Bernstein ile oldu.

merkezlerinin tutuculuğu yüzünden kendiliğinden eylemin, yaratıcılığın ve insiyatifin önüne geçilmektedir. Luxemburg'un Lenin'i eleştirdiği bu önemli yazının üzerinden çok geçmeden Rusya'da 1905 Devrimi patlar.

Rosa Luxemburg 1905 Devrimi'ni büyük bir heyecanla karşıladı ve yerinde izlemek, içinde olmak üzere Petersburg'a gitti. SDPKiL'in (Polonya ve Litvanya Krallığı Sosyal Demokrasisi) önder üyelerinden birisi ve SPD'nin Rus İmparatorluğu ve içindeki çeşitli ülkelerin/halkların Sosyal Demokrat partileri üzerine uzmanıydı. Kitle Grevi, Parti ve Sendikalar adlı broşürde devrim hakkında birinci elden edindiği gözlemleri, çıkardığı sonuçları Lenin ile uzun tartışmalar yaptığı Finlandiya'da 1906 yazında yazar.

Rus işçi sınıfının cesaretini, insiyatifini, fedakarlığını, örgütlenme becerisini büyük bir heyecanla karşılayan Luxemburg'a göre bu tarihsel deneyim küçük grupların planlı komplo eylemleri ile kitle hareketlerinin yaratılabileceğini düşünen anarşistlere, sendikal mücadelenin kitlelerin biricik gerçek eylemi olduğunu savunan sendikalistlere ve kitle eylemlerinin planlanabileceğini, 'takvimdeki bir sayfaya' konulabileceğini düşünen sendika bürokrasisine bir cevap olduğu fikrindedir. "Rus Devrimi, sınıf mücadelesi tarihinde ilk defa kitle grevi fikrini muhteşem bir biçimde hayata geçirdi ve genel grev düşüncesini bile olgunlaştırdı ve böylelikle işçi hareketinin gelişmesinde çığır açtı. Dolayısıyla, Rus Devrimi bize bir şey öğrettiyse eğer o da her şeyden önce şudur: Kitle grevi yapay olarak 'üretilen', rastgele 'kararlaştırılan' ya da 'propogandası yapılan' bir şey değildir; o, tarihsel açıdan kaçınılmaz olan toplumsal koşullardan kaynaklanan, verili bir anda ortaya çıkan tarihsel bir fenomendir."

Devrimin Güncelliği Lenin'le Tartışmalar Örgütlenme ve Demokrasi, Rosa Luxemburg, Çev: Tunç Tayanç, 244 syf., Dipnot Yayınları, 2021.

> Kapitalizmin reformlar yoluyla çalışan sınıfların refahını ve toplumsal istikrarı sağlayabileceğini savunan Bernstein, Sosyal Demokrasi'nin bir nihai hedef olarak iktidarın ele geçirilmesinden vazgeçmesini istiyordu.

Kitle grevlerinin kendiliğindenliğini ve bunun işçi sınıfının hem yaratıcılığında hem de kendisi için sınıf olmaktaki tarihsel önemine kuvvetle vurgu yapan Luxemburg, Sosyal Demokrasi'nin rolüne de vurgu yapmayı, madalyonun diğer yüzünü görmeyi ihmal etmez. "Hareketin bir sonraki adımı tamamıyla rastlantısal, hatta önemsizdir; ortaya çıkışı ilkeldir; ancak hareketin başarısında Sosyal Demokrasi'nin yıllardır sürdürdüğü ajitasyonun meyveleri görülmektedir; genel grev boyunca Sosyal Demokrat ajitatörler hareketin başında olmuşlar, onu yönetmişler." Çok büyük bir coğrafi alanı, çok sayıda işkolunu kapsayan grevlerde sendikal ve siyasi taleplerin iç içe geçtiğine, birbirlerinden keskin sınırlarla ayırt edilemeyeceklerine de işaret eden Luxemburg, kitle grevlerinin Rusya'da iki antagonist sınıfın kafa kafaya gelmesinin tarihsel bir anı olduğunun çok iyi farkındadır.

ROSA LUXEMBURG'UN TEORİK FARKLILIKLARI

Rus Devrimi deneyimi Luxemburg'un SPD yönetimi ile olan teorik farklılıklarını hızlandırmıştır. 1910 yılının başında Kautsky, Luxemburg'un "Sonraki Adım?" başlıklı makalesini Neue Zeit'da yayımlamayı reddeder. Nedeni, Luxemburg'un, artan militarist harcamalar ve emperyalist yayılmacılık karşısında, 'cumhuriyet' talebini öne sürmesi ve olası bir genel grevden bahsetmesidir. Kautsky, Luxemburg'un "parti programında olmadığı" halde cumhuriyet talebini öne sürmesi yüzünden makaleyi geri çevirdiğini söyler. Luxemburg ise, "Cumhuriyet ile ilgili kısmı çıkarmayı (elbette istemeyerek ama uysallıkla) kabul ettiğim halde, yoldaş Kautsky sonunda genel grev ile ilgili makalemin tamamını geri gönderdi."

> ‘Sosyal Reform ve Devrim’de Luxemburg, Marksizmin kapitalizm analizinden kalkarak, kapitalizmin istikrar sağlamasının ve çalışan sınıfların refahını artırmasının mümkün olmadığını, onun doğasında daha fazla kar etmek ve daha fazla üretmek olduğunu ve periyodik krizlerin kaçınılmaz olduğunu anlattı.

Devrimci sosyalizmin o yıllara göre çok gerilemiş olduğu bugün bile anlaşılması imkansız olan cumhuriyet talebinin reddi, SPD’nin parlamenter mücadeleyi zora sokmamayı politikasının en önemli kıstası haline getirdiğinin ve 1. Dünya Savaşı başladığında olacakların bir habercisidir. Parlamenter sistemin tepesindeki monarşi, gericilik, baskı ve militarizmi körükleyen, devletin karakterini belirleyen gerici bir kurumdur. Devleti demokratikleştirmek için Sosyal Demokrasi’nin cumhuriyet talebini savunmasını öne süren Luxemburg’a karşı başta Kautsky olmak üzere SPD aristokrasisini karşısına alır. Onlar, monarşi ile burjuvazi arasındaki mutabakat içerisinde parlamenter faaliyetlerini sürdürmek, gemiyi sallamak istememektedirler.

1. Dünya Savaşı’na karşı alınan tutum uluslararası sosyalist harekette sonuçlarını bugün bile yaşadığımız dünya tarihsel bir sarsıcı dönüşüme neden olur. Bilinen haliyle 2. Enternasyonal çöker, partilerin içindeki ayrılıklar keskinleşir, partiler bölünür ve hatta Almanya’daki gibi SPD’nin de içinde olduğu hükümet Spartakistleri imhaya girişir. Rosa Luxemburg’un öldürülmeden önceki en önemli tartışma ve sosyalist yazına katkılarından biri, Ekim Devrimi üzerine 1918’de Lenin ve Troçki ile giriştiği tartışmanın yer aldığı Rus Devrimi yazısıdır.

‘BÜTÜN İKTİDAR SOVYETLERE!’

Luxemburg Ekim Devrimi’ni ‘vatan savunması’na karşı çıktığı için atıldığı hapishanede karşılar. Rus Devrimi adlı broşürü Kasım 1918’de serbest kalınca tamamlayabilir. Broşür ölümünden sonra 1922’de yayımlanır. İktidarın, Rusya’nın geriliğinden ötürü, parlamenter demokrasiyi sağlayacak liberal burjuvaziyle bir ittifaka devredilmesini savunanlara karşı

Luxemburg, 1904'te editörünün Kautsky olduğu Neue Zeit'da Menşeviklerin isteği üzerine 'Rus Sosyal Demokrasisinin Örgütsel Sorunları' başlıklı uzun bir yazı kaleme alır. Yazı RSDİP'nin 2. kongresinde ortaya çıkan ayrılığın temel sebebi olarak görülen, Lenin'in önerdiği merkeziyetçilik üzerinedir.

çıkan ve devrimi sonuna kadar götürmekte direnen Bolşevikleri destekleyen Luxemburg, sosyalist devrime karşı çıkanları Kautsky'yi takip etmekle ve onun, "kuramsal olarak, sosyalist devrimin ulusal, yani her çağdaş devletin kendi iç sorunu olduğunu söyleyen özgün 'Marksist' buluşun[un] yolunu izlemekle" eleştirir. "Ekim Devrimi'nin yazgısının bütünüyle uluslararası olaylara bağımlı"yken, "Alman proletaryasının tarihsel görevlerini yerine getirmedeki olgunluktan ne kadar uzak olduğunu," söyler. "Bolşeviklerin siyasetlerini tamamen dünya proletaryasının devrimine dayandırmaları, siyasal uzak görüşlülüklerinin, ilkelere bağlı kalmanın ve cesur siyasetlerinin en parlak kanıtıdır." Ancak, çok ağır dünya koşullarında ortaya çıkan bu devrimde yapılanların "mükemmelliğin doruğu olduğunu ileri sürmek delilik olurdu." Toprak dağıtımına, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkına da karşı çıkmakla beraber, Luxemburg'un Ekim Devrimi'ne yönelik en önemli eleştirisi halk yığınlarının demokratik karar alma mekanizmalarına nasıl katılacakları üzerinedir.

"Bütün iktidar Sovyetlere!" kararını savunan Luxemburg, Alman Sosyal Demokrasisi'ndeki gibi 'halkın çoğunluğunu kazanmak' saplantısına kapılmadıkları için Bolşevikleri över ve "Ancak devrimlerin gerçek diyalektiği bu parlamenter köstebek bilgeliğini tersine çevirmektedir: Yol, çoğunluk sağlanıp da devrimci taktiklere değil, devrimci taktiklerden çoğunluğa gider." Ekim'i takiben Kurucu Meclis'in feshedilmesinin arkasından, "O zaman geriye, yenilenen, daha ileriye gitmiş olan Rusya'yı temsil edecek bir meclis "toplamaktan başka çare kalmıyordu."

> “Sosyal demokrat hareket, sınıflı toplumların tarihinde, her yönüyle ve bütün gelişmesiyle kitlenin örgütlenmesine ve bağımsız doğrudan eylemine dayanan ilk harekettir.”

Ancak, Troçki’nin Kurucu Meclis’in yetersizliğinden kalkarak genel seçimle ortaya çıkacak herhangi bir temsili kurumu, “demokratik kurumların hantal mekanizması”ndan dolayı eleştiriyor ve bunun emekçi kitlelerin devrimci mücadele içinde edindikleri birikimi ve gelişmeyi yakalayamayacağı tesbitini yapıyor. Luxemburg buna şiddetle karşı çıkıyor, “... demokrasinin böylesine yok edilmesi, iyileştirilmeye çalışılan hastalıktan beterdir; çünkü toplumsal kurumların doğuştan gelen bütün yetersizliklerini tek başına düzeltebilecek olan o canlı kaynağı, en geniş halk kitlelerinin etkin, kararlı, enerjik siyasal yaşamını tıkamaktadır.”

Buradan ‘seçme hakkına’ geçen Luxemburg, Sovyet hükümetinin düzenlediği bu hakka nasıl bir önemin verildiğinin açık olmadığını söyleyerek, Lenin ve Troçki’nin ‘demokratik kurumlara’ yaptıkları eleştiriden, genel seçimlerle oluşturulacak ‘halk temsilciliklerini’ ilke olarak reddettikleri ve sadece Sovyetlere dayanmak istedikleri sonucuna varmaktadır, haklı olarak.

Luxemburg oy hakkını şöyle tanımlıyor: “Her oy hakkı, her siyasal hak gibi, ‘adalet’ ya da burjuva demokrasisinin benzer deneyimlerinin bir tür soyut şemaları ile değil, uyarlandığı toplumsal ve ekonomik ilişkiler ile ölçülür.” Bu tanım oldukça muğlak: sosyalist bir demokraside/toplumda oy hakkının ‘uyarlandığı toplumsal ve ekonomik ilişkiler’ nelerdir?

Ben buradan toplumsal eşitliği yani, ortaklaşa karar verilen toplumsal/kollektif hedefler/ sorumluluklar karşısında eşit olmayı anlıyorum, yani her yetişkin bireyin yeteneği, becerisi, bilgisi çerçevesinde çalışması, üretici olması. Bu yaşamı sürdürmek/iyileştirmek için gerekli kullanım değerleri ve hizmet üretmek anlamı-

Toplumsal Reform ya da Devrim Kitle Grevi, Parti ve Sendikalar Teori ve Pratik, Rosa Luxemburg, Çev: Tunç Tayanç, 264 syf., Dipnot Yayınları, 2021.

> Rus işçi sınıfının cesaretini, insiyatifini, fedakarlığını, örgütlenme becerisini büyük bir heyecanla karşılayan Luxemburg'a göre bu tarihsel deneyim küçük grupların planlı komplo eylemleri ile kitle hareketlerinin yaratılabileceğini düşünen anarşistlere, sendikal mücadelenin kitlelerin biricik gerçek eylemi olduğunu savunan sendikalistlere ve kitle eylemlerinin planlanabileceğini, 'takvimdeki bir sayfaya' konulabileceğini düşünen sendika bürokrasisine bir cevap olduğu fikrindedir.

na gelir. Bu üreticilerin temsili meclisleri bütün kararların verildiği yer olmalıdır ve zaten tanım hemen herkesi kapsayacağını gösterir. Böylece politika, sadece politika yapmak, yani büyük çoğunluk adına kararlar alanların işi olmaktan çıkacağı gibi profesyonel politikacılar katmanının da ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Parlamentolar gibi büyük kaynakları yutan, halkın gerçek yaşamıyla doğrudan hiçbir ilişkisi olmayan, 'hantal', bürokratik yapıların da ortadan kalkmalarını sağlar.

Sovyet hükümetinin seçme hakkını sadece 'emeği ile geçinenlere' tanımış olmasını, Rusya'da çalışmak isteyen herkese emeği karşılığında uygar bir yaşam sağlayabilecek ekonomik koşullar olmadığı için, 'gerçeklikten kopuk, ütopyacı bir imgelem ürünü olarak' görür ve anlamsız bulur. Mülk sahibi çeşitli sınıfların Sovyet hükümetini sabote etmek için çeşitli şekillerde direndiklerini ve bunlara karşı çıkmanın doğru olduğunu belirten Luxemburg, geniş kesimleri siyasal olarak toplumun dışına iten, somut bir amacı olmayan, sosyalist demokrasiyi yerleştirmekte hiçbir yararı olmayan ölü doğmuş bir çözümdür. Ne Sovyet hükümetinin denetlenebilmesi olanağı vardır ne de sosyalist demokrasinin vazgeçilmez koşulu olan geniş kitlelerin siyasete katılabilmesi olanağı.

Luxemburg'a göre, iktidardaki devrimci parti, "En enerjik, kararlı biçimde, duraksamadan hemen sosyalist önlemleri uygulamaya başlamak zorundadır ve başlamalıdır, yani bir diktatörlük kurmalıdır; ama sınıf diktatörlüğünü, bir parti ya da kliğin diktatörlüğünü değil. Sınıf diktatörlüğü sınırsız bir demokraside, halk kitlelerinin en etkin, en sınırsız katılımının olduğu bir diktatörlüktür." (abç) Luxemburg'un anladığı anlamda 'sınıf diktatörlüğü' aslında bir dikta-

> Kitle grevlerinin kendiliğindenliğini ve bunun işçi sınıfının hem yaratıcılığında hem de kendisi için sınıf olmaktaki tarihsel önemine kuvvetle vurgu yapan Luxemburg, Sosyal Demokrasi'nin rolüne de vurgu yapmayı, madalyonun diğer yüzünü görmeyi ihmal etmez.

törlükten anladığımızın tam tersidir, çünkü diktatörlüğünü ortadan kaldırmanın koşullarını hazırlamak zorundadır.

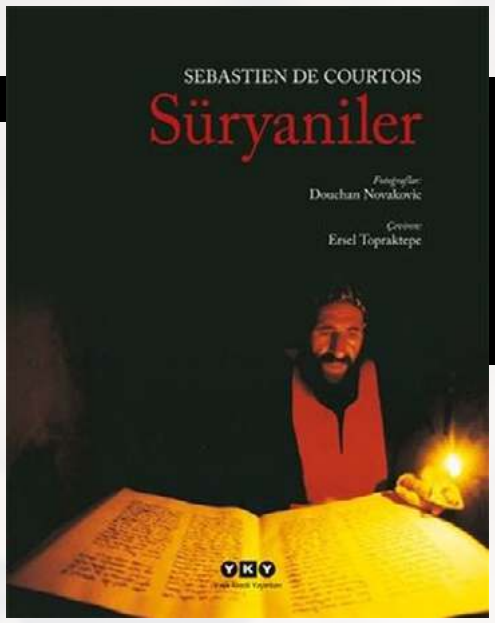
LUXEMBURG'UN YENİ YOLLARA TEŞVİK EDİCİLİĞİ

Rosa Luxemburg, Ocak 1919'da Berlin'de öldürüldü. Ekim Devrimi'nin daha sonra karşısına çıkan daha büyük sorunları, imkansızlıkları, abluka altına alınmasını görmedi. Ama endişe içinde vurguladığı, sosyalist demokrasinin giderek bir hayalete dönüşmesi ve iktidarın, yola çıktığı idealleri gerçekleştirebilmesinin çok zorlaştığı koşullar 'güçlü' adamların ve 'zor'un ortaya çıktığı zamanlardır. O zamana kadar herhangi bir parlak yanıyla dikkat çekmemiş bir aparatçiğin yalan, dezenformasyon, şiddet, hak ve yetki gaspı yoluyla 'düşmanlarını' ortadan kaldırarak yeni bir rejim inşa ettiği zamanlar.

Dipnot Yayınları tarafından yayınlanan kitaplar, Rosa Luxemburg'un sosyalistler için bugün de önem taşıyan siyasal sorunlar konusundaki yazılarını içermektedir. Bugün de düşündürücü ve tartıştırıcı, yeni yollar aramaya teşvik edici...

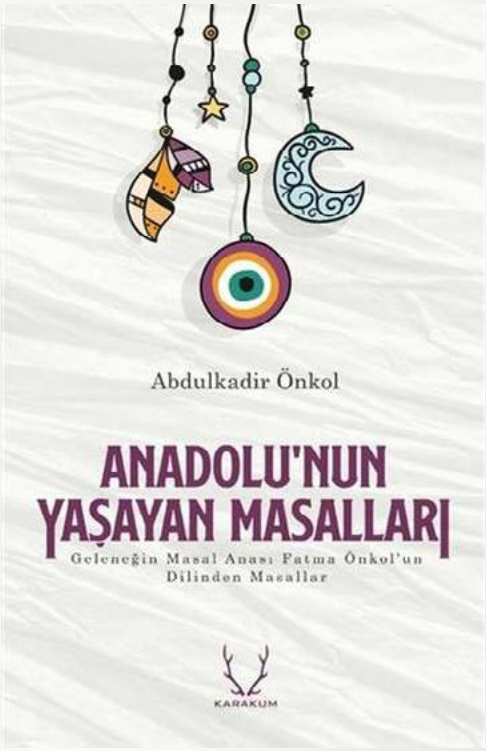

YENİ ÇIKANLAR

Süryaniler

Yazar: **Ersel Topraktepe**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **160**

Anadolu'nun Yaşayan Masalları

Yazar: **Abdulkadir Önkol**
Yayınevi: **Karakum Yayınları**
Sayfa Sayısı: **136**

Seni Hep Seveceğim

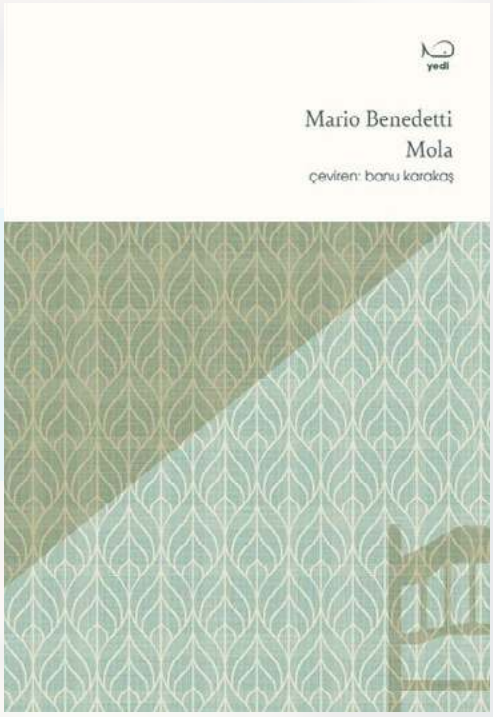
Yazar: **Astrid Desbordes**
Çevirmen: **Rüzgar Rumi**
Yayınevi: **Aylak Kitap**
Sayfa Sayısı: **40**

YENİ ÇIKANLAR

Vulnus - Kırılganlık Üzerine

Yazar: **Gamze Hakverdi**
Yayınevi: **Metis Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **152**

Mola

Yazar: **Mario Benedetti**
Çevirmen: **Banu Karakaş**
Yayınevi: **Yedi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **192**

Bu Propaganda Değil

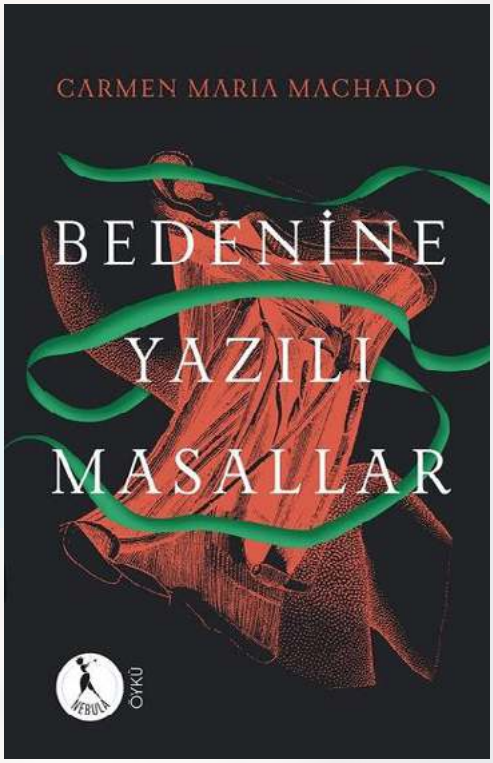
Yazar: **Peter Pomerantsev**
Çevirmen: **Alain Matalon**
Yayınevi: **Mundi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **240**

YENİ ÇIKANLAR

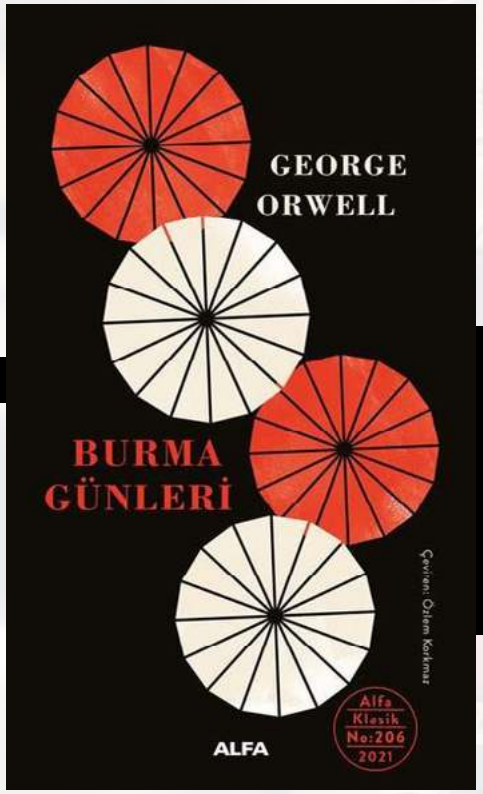
Kahve Soğumadan Önce

Yazar: **Toshikazu Kawaguchi**
Çevirmen: **Şebnem Tansu**
Yayınevi: **Epsilon Yayınevi**
Sayfa Sayısı: **200**

Bedenine Yazılı Masallar

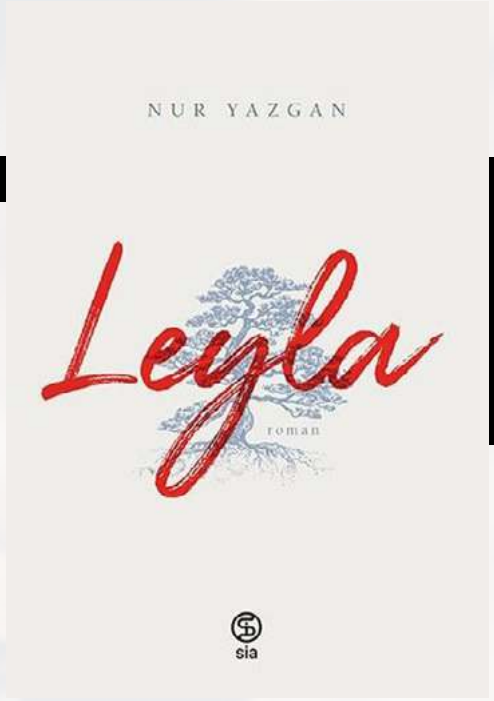
Yazar: **Carmen Maria Machado**
Çevirmen: **Özden Arıkan**
Yayınevi: **Nebula Kitap**
Sayfa Sayısı: **288**

Burma Günler

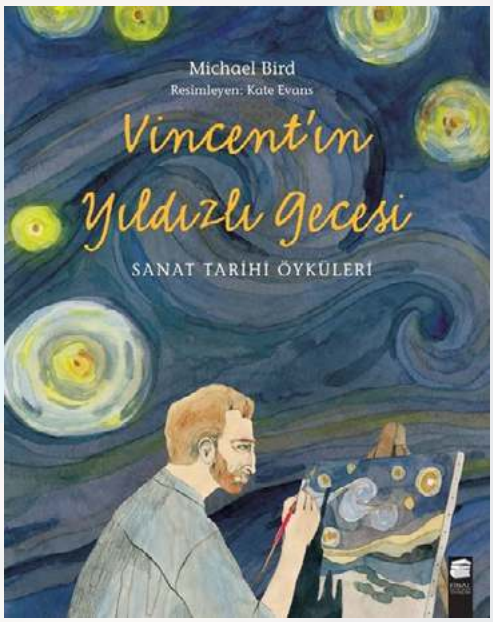
Yazar: **George Orwell**
Çevirmen: **Özlem Korkmaz**
Yayınevi: **Alfa Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **284**

YENİ ÇIKANLAR

Leyla

Yazar: **Nur Yazgan**
Yayınevi: **Sia Yayınları**
Sayfa Sayısı: **120**

Vincent'ın Yıldızlı Gecesi

Yazar: **Michael Bird**
Çizer: **Kate Evans**
Yayınevi: **Final Kültür Sanat Yayınları**
Sayfa Sayısı: **336**

Sonsuzluğun İlk Günü

Yazar: **Harun Candan**
Yayınevi: **Doğan Kitap**
Sayfa Sayısı: **408**

gazete duvar kitaP.

KAZUO ISHIGURO

“Şimdi altmışlarında bir adamım, gözlerimi ovuşturup pusun içinden düne kadar varlığından bile haberdar olmadığım bu dünyanın anahatlarını seçmeye uğraşıyorum. Aklı yorgun bir kuşağın mensubu, yorgun bir yazar olan ben, bu yabancısı olduğum yere bakacak gücü bulabilir miyim?”

gazeteduvar gazeteduvarkitap